

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Sotsiaalteaduskond

Ragnar Nurkse innovatsiooni ja valitsemise instituut

Sirje Rist

**ERAKONDADE STRATEEGIAD NAISTE ESINDATUSE
SUURENDAMISEKS RIIGIKOGUS**

Magistritöö

Juhendaja: Kari Käsper

Tallinn 2015

Deklareerin, et käesolev magistritöö,
mis on minu iseseisva töö tulemus,
on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli
magistrikraadi taotlemiseks ja selle alusel
ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi.

Autor Sirje Rist

“.....“ 2015

Töö vastab kehtivatele nõuetele

Juhendaja Kari Käsper

“.....“ 2015

Kaitsmisele lubatud “.....“ 2015

Avaliku halduse magistritööde kaitsmiskomisjoni esimees

Dr. Veiko Lember

LÜHIKOKKUVÕTE

Naiste esindatus Riigikogus on madal, püsides kõikumistega 20% piires, nn kriitiline mass on 30%. Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada nelja suurema erakonna erinevusi naiste esindatuse suurendamisel Riigikogus. Nelja erakonna kandideerimiste ja valituks osutumiste soolisi andmeid võrdlen alates Eesti 2003. a. valimistest, kuna 2002. aastal jõustusid valimisseaduses olulised muutused: määrati nimekirjade kindel pikkus ja suurendati ringkonnamandaatide osakaalu. Kvantitatiivsest analüüsist selgub, et uuritud erakonnad erinevad oluliselt selles, kuipalju on erakonnast Riigikogusse valituks osutunute hulgas naisi, kuipalju on nimekirjades naisi ja kuidas nad on nimekirjades paigutatud.

Uurimisküsimus on: kas ja kuidas Eesti Riigikogus esindatud erakonnad suurendavad või pärsvivad naiste esindatust Riigikogus, milliseid strateegiaid nad rakendavad? Käesoleva töö järeldus on, et kõik 2014.a. uuritud erakonnad rakendavad mingil määral sooliselt võrdõigusliku esindatuse tagamise strateegiaid. Konservatiivsed erakonnad: Reformierakond ja IRL teevad seda nõrgemalt kui vasakerakonnad: Keskerakond ja Sotsiaaldemokraatlik erakond. Kui kõik erakonnad kasutaksid nimekirjade koostamisel Keskerakonna eeskujul nn „tõmbluku süsteemi“, suureneks naiste esindatus Riigikogus. Kinniste üldnimekirjade mõte on valimistel erakondadele ringkondades antud häälte ülejäägi matemaatiline proportsionaalne jaotamine, neis nimekirjades esikümnes olivad saavad täiendava eelisvõimaluse. Üldnimekirjade koostamisel võrdsete võimaluste loomine võiks saada kirjutatud Valimisseadusse – kuni kõik Eesti erakonnad ei ole valmis seda vabatahtlikult rakendama.

Märksõnad: naiste poliitiline esindatus, valimissüsteem, parteide vabatahtlikud kvoodid, parteide „uksehoidjad“ (*party gatekeepers*).

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. NAISTE POLIITILINE ESINDATUS KUI DEMOKRAATIA INDIKAATOR	7
1.1 Miks naiste poliitilise esindatuse määr on oluline?	7
1.2 Kuidas poliitilise esindatuse võrdõiguslikkust mõõdetakse?.....	8
1.3 Tõkked naiste teel poliitikasse	9
1.4 Institutsionaalne lähenemine kui põhifaktor poliitreformide teostamiseks	10
1.5 Erinevad etapid teekonnal otsusest kandideerida kuni valituks saamiseni	12
1.6 Võimalikud strateegiad naiste osaluse suurendamisel	13
1.7 Erakondade mõju	17
2. NELJA ERAKONNA MÕJU NAISTE ESINDATUSELE RIIGIKOGUS	20
2.1 Erakonnad Riigikogu valimistel	20
2.2 Kvalitatiivse materjali kogumise tehnika, valim ja analüüs	21
2.3 Uuritava juhtumi ja selle üksuste kirjeldus	22
2.3.1 Eesti Reformierakond.....	23
2.3.2.Eesti Keskerakond.....	25
2.3.3. Erakond Isamaa ja Res Publica Liit	28
2.3.4. Sotsiaaldemokraatlik Erakond	31
2.4 Intervjuude kokkuvõte	35
3. JÄRELDUSED	37
3.1 Poliitikasoovitused	40

KOKKUVÕTE	41
SUMMARY	43
KASUTATUD KIRJANDUS	46
Lisa 1 Tabel 2	52
Lisa 2 Tabel 3	53
Lisa 3 Tabel 4	54
Lisa 4 Valim	55
Lisa 5 Küsimustik.....	56

SISSEJUHATUS

2011.a. valimistulemuste põhjal oli Eestis naisi Riigikogusse valituks osutunud vaid 20%.¹ EL riikide keskmine naiste esindatus parlamentides detsembris 2013 on 26%². Nii Euroopa kui maailma parimad võrdõiguslikkuse näited on Põhjamaadest, kus naiste esindatus parlamentides on keskmiselt 40%. Selline kõrge näitaja on saavutatud ka kvootidega; näiteks mõjuka tööpartei vabatahtlikud kvoodid Norras (Krook 2014, 1273). Eesti Riigikogu valimissüsteem on keeruline (Toomla 2007). On avatud piirkondlikud nimekirjad, mille järgi valivad valijad oma esindajad ja üleriigilised erakondade kinnised nimekirjad, mille kaudu jagatakse kompensatsioonimandaatidega umbes 20%-25% Riigikogu kohti. Parteid on kõige olulisemad väravad valitavasse kogusse ja seetõttu on oluline mõista, kuidas parteid üksteisest erinevad naiste parlamendiesindatust soosides või pidurdades (Caul, 1999, 80). Parteid on erinevad selles, kuipalju parteist on valitud parlamendisaadikute hulgas naisi, kuipalju on nimekirjades naisi ja kuidas nad on nimekirjades paigutatud (Caul 1999, 80).

Eesti erakondade kui peamiste „väravate“ ja nende juhtide ehk nn „uksehoidjate“ **hoiakuid** kolme strateegia rakendamiseks uuris oma magistritöös Helen Biin (2004). Biin järeldas, et Eesti erakondade „uksehoidjad“ ei ole teadlikud soolise võrdõiguslikkuse tagamise strateegiatest ja et neil on lausa kahjulikud hoiakud soolist võrdõiguslikkust tagavate mehhanismide suhtes. Töös käsitletakse nimetuse „uksehoidjad“ all parteide „uksehoidjaid“ (*party gatekeepers*).

Töö eesmärk on juhtida tähelepanu erakondade mõju olulisusele naiste esindatuses Riigikogus. Magistritöö uurimisküsimus on: Kas ja kuidas Eesti 2014. aastal Riigikogus esindatud erakonnad suurendavad naiste esindatust Riigikogus? Millised on nende strateegiad?

Teaduskirjanduses (Lovenduski, Norris 1993,8; Norris 2004, 190) on välja toodud kolm strateegiat, mida kasutatakse soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas naiste poliitilise esindatuse suurendamiseks:

---

¹ Vabariigi Valimiskomisjon (2011) [Valituks osutunute statistika](http://www.vvk.ee/riigikogu-valimised-2011/statistika-2011/valituks-osutunute-statistika/) – Kättesaadav: <http://www.vvk.ee/riigikogu-valimised-2011/statistika-2011/valituks-osutunute-statistika/>, 03. detsember 2013

² Euroopa Rahvapartei (2013) Sooline võrdõiguslikkus. – Kättesaadav: <http://www.eppgroup.eu/et/topic/Gender-equality>, 15. november 2014

- 1) retoorilised (kõned, konventsioonid);
- 2) võrdsete võimaluste loomine: toetused kampaaniateks, kandidaatide koolitamine;
- 3) eelisvõimaluste loomine e. positiivne diskrimineerimine: erinevad soolised kvoodid - meetmed, mis on otseselt suunatud naiste esindatuse tõstmiseks parlamendis.

Töös käsitletakse nimetuse „uksehoidjad“ all parteide „uksehoidjaid“ (*party gatekeepers*).

Juhtumi analüüsiks viisin Riigikogus 2014. aastal esindatud nelja erakonna „uksehoidjatega“ läbi 14 poolstruktureeritud intervjuud. Intervjuud on läbi viidud respondendi nõusolekul diktofoni kasutades, intervjuud on transkripteeritud ja saadetud vastajatele meili teel ülelugemiseks. Vastajatelt on saadud heakskiidud intervjuude kasutamiseks. Kuna mõned vastajad soovisid jääda anonüümseks, on töös esitatud ainult vastajate tiitlid ja erakondlik kuuluvus. Erakondade võrdlemisel on kasutatud kvantitatiivset analüüsi, sooliselt on võrreldud nelja erakonna valimisnimekirju ja valituks osutumisi 2003, 2007, 2011 ja 2015 aastatel. Juhtumi analüüs on läbiviidud 2014.a alguses, aasta hiljem, enne 2015 a. Riigikogu valimisi ei ole valimisnimekirjade koostamises olulisi muutusi toimunud (Allik 2015).

Uurimistöo uudsus on Riigikogus 2014. aastal esindatud Eesti suuremate erakondade strateegiate väljatoomine naiste poliitilise esindatuse suurendamiseks. Caul Kittilson ütleb, et naiste arvu suurendamine parlamendis on oluline naiste igapäevaelu parandamiseks vajaliku võrdõiguslikkuse arendamiseks, kuna see on poliitikas naiste teema. (Caul Kittilson 2011, 67).

Magistritöö on jaotatud kolmeks osaks, esimeses osas annab autor ülevaate teoreetilisest materjalist, milles on välja toodud mõjurid, millest naiste poliitiline esindatus sõltub. Oluline tähelepanu on pööratud erakondade võimalustele naiste osaluse suurendamisel valitavates kogudes. Teine peatükk on töö empiiriline osa. Kahes esimeses alapeatükis on tutvustatud juhtumi tausta ja analüüsi läbiviimise meetodit. Teise osa kolmas alapeatükk on juhtumi analüüs uuritavate üksuste: nelja erakonna lõikes; neljas alapeatükk on juhtumi üldine analüüs. Töö kolmas osa on läbitöötatud empiirilise osa järeldused ja uurimisküsimusest lähtuvad poliitikasoovitused.

1. NAISTE POLIITILINE ESINDATUS KUI DEMOKRAATIA INDIKAATOR

1.1 Miks naiste poliitilise esindatuse määr on oluline?

Naiste osakaal parlamentides on oluline ülemaailmne demokraatia mõõteriist. Riikide demokratsiseerumise tase näitab poliitilisi ja kodanikevabadusi sh naiste poliitilise esindatuse osakaalu ühiskonnas. (Inglehart, Norris 2003). Kui suureneb naiste arv riigi valitavas esinduskogus, siis suureneb ka demokraatia riigis ja demokraatlikes institutsioonides (Soos, Zentai 2005, 84). Riikides, mis on sõlminud naisküsimumstega seotud rahvusvahelisi lepinguid on rohkem naisi poliitikas. Rahvusvaheline mõju, näiteks ÜRO ja rahvusvaheliste naiste organisatsioonide mõju on märkimisväärne naiste poliitilise osaluse suurendamisel maailma riikides. (Paxton 2007, 272).

Naiste vähene esindatus poliitilise võimu juures näitab ühiskonna kihistumist. Dalton (2000, 927) ütleb demokraatia kohta: „Demokraatia eeldab aktiivset kodanikkonda, sest ta toimub arutelude kaudu. Ilma avalikkuse kaasamise protsessita kaotab demokraatia nii oma legitiimsuse kui suunava jõu”. Juriidiliselt pole mõeldav, et kogu poliitiline võim oleks monopoliseeritud ühe sugupoole kätte (Phillips 1998). Reaalselt pole olemas ühtset avalikku huvi vaid see koosneb paljude huvigruppide huvidest ühiskonnas sh naiste huvidest. Naiste huvisid esindaksid naispoliitikud paremini kui meespoliitikud (Phillips 1998). Caul Kittilson ütleb, et demokraatlikes riikides on naised suhtelised uued poliitikasse tulijad. Aastasadu on poliitikas domineerinud mehed. On ka teisi uustulnukaid poliitikasse nagu etnilised vähemused, mingi kindla teema nagu näiteks keskkond esindajad, kuid naised kui grupp on eriti oluline, kuna ta on niivõrd keskne poliitilistes protsessides ja institutsioonides (Caul Kittilson 2011,81).

Euroopa Liidus peetakse nais- ja meesotsustajate tasakaalustatud osalust väga oluliseks. Euroopa Parlamendi 13. märtsi 2012. aasta resolutsioon “Naiste osalemise kohta poliitiliste otsuste tegemisel,

kvaliteedi ja võrdõiguslikkuse kohta“³ ütleb lõigus K. “(...) naiste aktiivne osalemine meestega võrdsetel tingimustel kõigil otsustamistasanditel on oluline, et saavutada võrdõiguslikkus, säästev areng, rahu ja demokraatia“. Resolutsiooni lõigus M väljendatakse:

- “Arvestades, et erakondadel, kelle ülesanne on valida, järjestada ja esitada kandidaate juhtivatele ametikohtadele, on keskne roll naiste ja meeste võrdse esindatuse tagamisel poliitikas, mistõttu nad peaksid toetama häid tavasid, näiteks valimistel erakondade vabatahtlike kvoote, mille mõned erakonnad on 13 EL liikmesriigis juba kasutusele võtnud“.⁴

1.2 Kuidas poliitilise esindatuse võrdõiguslikkust mõõdetakse?

Naiste esindatust poliitikas näitavad ülemaailmsed indikaatorid, millest nähtub, kui demokraatliku ühiskonnaga on riikides tegemist. Alates 1995. aastast annab UNDP (*United Nation Development Programme*) igaaastaselt lisaks HDI indeksile (*Human Development Index*) välja indeksi GDI (*Gender Development Index*), mis võrdleb riikide üldist inimarengut vaadeldes soolises lõikes riigi inimeste eluiga, haridustaset ja ressursside kättesaadavust (Platenga 2009, 21). Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse indeks näitab, et Eestil on võrdõiguslikkuse osas suurim mahajäämus võimu (*power*) valdkonnas, mille indeks on tunduvalt ebavõrdne: 27.5 100-st.⁵ Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse indeksi arvutamise meetodika on välja töötanud Euroopa Liidu Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut (*European Institute for Gender Equality*). Euroopa Liidu Soolise võrdõiguslikkuse indeksi põhjal on parimad tulemused Põhjamaades, eesotsas Rootsis. Kõikides Põhjamaa riikides on naiste esindatus parlamendis u. 40 % ja üle selle, näiteks Rootsis 44%,⁶

Teemat iseloomustab **kriitiline mass**. Paxton, Kunovich ja Hughes (Paxton et al, 2007, 274)

---

³Euroopa Parlamendi 13. märtsi 2012. aasta resolutsioon naiste osalemise kohta poliitiliste otsuste tegemisel, kvaliteedi ja võrdõiguslikkuse kohta (2011/2295(INI)), lõik K, M; punkt 2, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19, 24

⁴Ibid

⁵EIGE, Gender Equality Index, Estonia – Kättesaadav: <http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index#/?country=EE>, 10. November 2014

⁶Global Database of Quotas for Women. – Kättesaadav: <http://www.quotaproject.org/uid/countryview.cfm?country=197>, 10. mai 2015

väidavad, et kriitiliseks massiks loetakse 30%, mis on vajalik naistele, et midagi poliitikas muuta: et naiseesindajad suudaksid muuta poliitilist kultuuri, tõstatada uusi teemasid ning kaitsta tõhusalt naiste õigusi. 30%-list alammäära soovitas kasutada ÜRO naiste staatuse komisjon.⁷

Arvamus naistest poliitikas erineb väga suuresti riike pidi. Intervjuu küsimusele „kas mehed on paremad poliitikud kui naised?“ vastused Norra vastajate poolt on „ei nõustu üldse ja „ei nõustu“ vahel; Nigeerias aga „täiesti nõus“ ja „nõus“ vahel (Paxton 2007, 274). Valijate hoiakutel on suur mõju:– mida rohkem valijad usuvad, et mehed on paremad poliitikud, seda vähem tõenäoline on naistel saada valituks. Teatav mõju on ka aastate arvul, kuipalju naistel antud riigis naistel on olnud võimalik valitavasse kogusse kandideerida (Tripp, Kang 2007, 348). Šveitsi naised said Euroopas valimisõiguse alles aastal 1971 ja Portugalis aastal 1975. Kommenteerides seda fakti toob Reynolds (2002) välja, et mõned demokraatlikud riigid on naiste poliitiliste õiguste suhtes olnud erandlikumad ja jäigemad kui mõned reaktsioonilised režiimid. Eestis said naised valimisõiguse ja õiguse saada valitud Riigikogusse 1918. a (Allik 2010).

1.3 Tõkked naiste teel poliitikasse

Inglehart ja Norris (2003) eristavad kolme liiki tõkkeid (vt. ka Reynolds 1999):

- 1) Strukturaalsed tõkked on sotsiaalmajanduslikud, mille üks iseloomustaja on ÜRO soolise arengu indeks, mis näitab naiste kirjaoskust, haridust, eluiga ja majanduse kogutulu inimesele.
- 2) Institutsioonilised tõkked: valimissüsteemid, soolised kvoodid ja nende omaksvõtmine poliitiliste parteide poolt, demokrateerumise aste, parteide omavahelise võistluse tase
- 3) Kultuurilised tõkked, traditsioonilised stereotüüpsed soorollid, mis mõjutavad
  - naisi, kes otsustavad kandideerida
  - erinevaid „uksehoidjaid“, kel on võimalus naiste kandideerimist lihtsamaks või keerulisemaks teha: esmajoones parteide juhte, aga ka näiteks meediat
  - valijaid.

Poliitiline kultuur hõlmab valijate aktiivsust, nende usku, et nende häälest midagi oleneb, kodanike teadmisi oma riigi poliitilisest süsteemist, usaldust riigi institutsioonidesse, usku demokraatia legitiimsusesse, valmidust kompromissideks, tolerantsust vähemuste suhtes (Diamond 1999).

---

⁷ Pekingi deklaratsioon IV ptk, osa G, punkt 182,192 Kättesaadav <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>, 10 märts 2014

Poliitiline kultuur, mis rohkem aktsepteerib võrdõiguslikkust ja naisi (nt. Skandinaavia riikides), tekitab vähem tõkkeid ja suurendab naiste arvu valitavates kogudes (Thames 2010). Regionaalne mõju on soolise võrdõiguslikkuse poliitikate rakendamisel tähelepanuväärne, naaberriigid püüavad kasutada sarnaseid poliitikaid (Krook 2014, 1273).

Jalusic (2002) toob välja Ida-Euroopa neoliberaalsetes turumajanduslikes ühiskondades levinud tugeva naise (*strong women*) ideoloogia, mis ei soosi naiste edu poliitikas, poliitilisse eliiti tõusmisel. See on uskumus, et edu sõltub ainult üksikisiku enda headest omadustest, et kollektiivne aktiivsus ei ole vajalik ja ratsionaalne. Selline uskumus isoleerib naise perekonnasfääri.

1.4 Institutsionaalne lähenemine kui põhifaktor poliitreformide teostamiseks

Institutsionaalne lähenemine väidab, et valimissüsteemid ja reeglid on põhiline asjaolu selgitamaks erinevusi naiste osaluses üsna sarnastes ühiskondades. Samas on see põhifaktor muutmaks naiste poliitilist aktiivsust läbi avalike poliitreformide. Valimissüsteem on kogum protseduure, mis määravad, kuidas inimesed ametisse valitakse. Need protseduurid sisaldavad seda, kuidas valimised on korraldatud, kuidas inimesed hääletavad, kuidas hääli loetakse ja mille põhjal võitjad valitakse. Valimissüsteemid jagunevad kaheks suureks haruks: majoritaarsed ja proportsionaalsed valimissüsteemid. Kõik proportsionaalsed süsteemid omavad kahte ühesugust tunnust, mis eraldavad neid majoritaarsetest valimissüsteemidest.

- Inimesed valitakse mitmeliikmelistest piirkondadest. Selle asemel, et valida üks inimene väikesest piirkonnast nagu majoritaarse süsteemi korral, kasutab proportsionaalne süsteem suuremaid piirkondi, valimaks 5, 10 või isegi rohkem kandidaati. Seega ühe võitja asemel on palju võitjaid igast piirkonnast.
- Kohad jagatakse vastavalt häälteproportsioonile teatud parteide vahel (Amy 2000).

Naised osutuvad proportsionaalsetes süsteemides üldistatult kaks korda paremini valituks kui majoritaarsetes süsteemides (Norris 2004,187). Norris (2004) toob välja ka põhjused, miks proportsionaalne valimissüsteem soosib naisi:

- Iga partei esindab end ringkonnas kollektiivse kandidaatide nimekirjaga. Parteid suurendavad oma meeldivust valijatele, lisades nimekirja kandidaate, kes esindavad kõiki suuremaid sotsiaalseid kihte: naisi, noori, talunikke, palgatöölisi, etnilisi vähemusi, pensionäre jt;

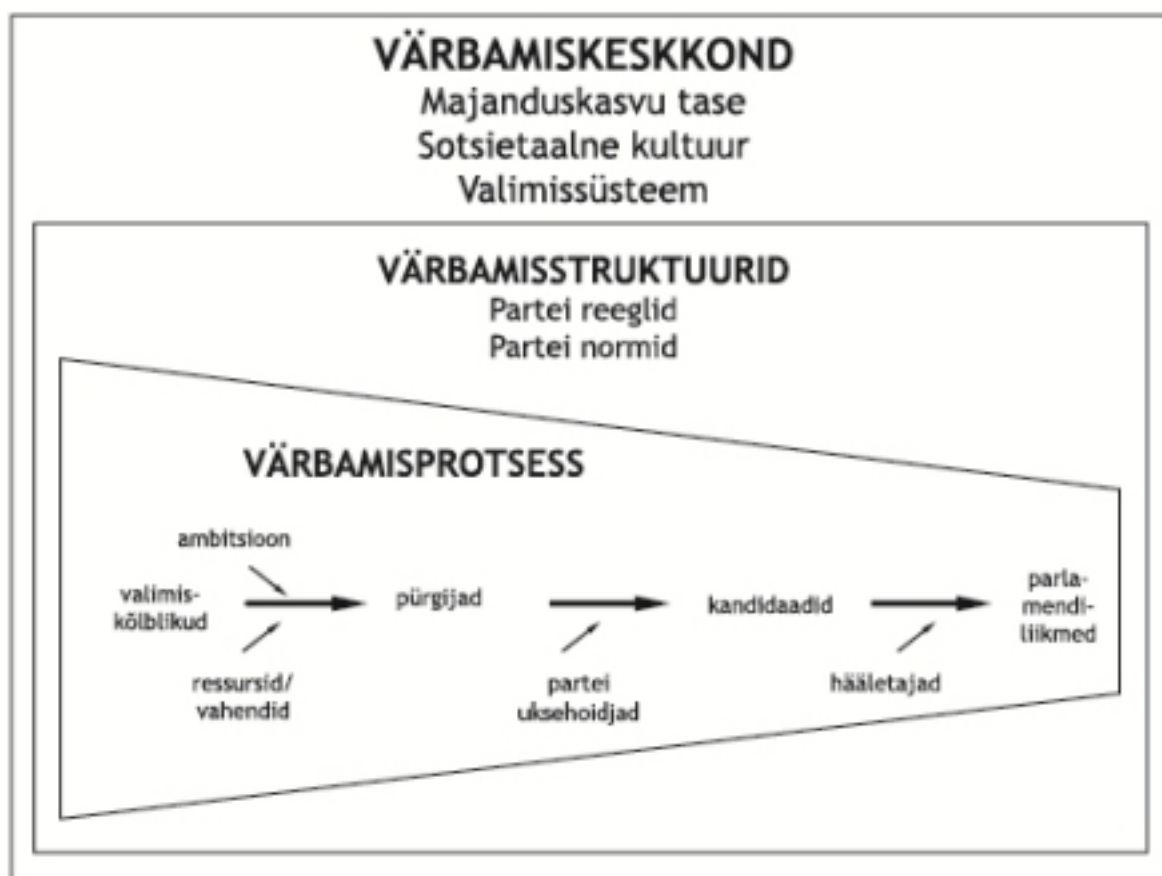
- Proportsionaalne valimissüsteem võimaldab majoritaarsest lihtsamini parteidel rakendada **vabatahtlikke sookvoote**, mis lihtsustavad naiste pääsemist valitavasse esinduskogusse.

Proportsionaalse esindatuse põhieesmärk on „esindada nii enamust kui ka vähemusi ning mistahes erakonna üle- või alaesindatuse asemel arvestada hääled parlamendikohtadeks proportsionaalselt“ (Lijphart 1999,144). Proportsionaalse valimissüsteemi pooldajad on seisukohal, et parlament peaks olema läbilõige riigi valijaskonnast, piltlikult nagu „mikroühiskond“. Proportsionaalse valimissüsteemi vastased peavad parlamendi juures oluliseks, et see teeks õigeid otsuseid ja oleks töövõimeline (Farrell 2001,165).

Proportsionaalse valimissüsteemi puhul on levinuim nimekirjadega valimised. Parlamendikohad jaotatakse vastavalt nimekirjadele antud häälte arvuga matemaatilise valemi alusel. Nimekirjadega valimiste liigid erinevad selle alusel, kas nimekirjad on avatud, või kinnised. Kinnise nimekirja puhul saavad valijad hääletada nimekirja poolt tervikuna, kandidaadid osutuvad valituks selles järjekorras, milles erakond nad esitas (Lijphart 1999,148). Kinnised nimekirjad, mis soosivad parteidistsipliini võivad naiste esindatust suurendada, sest partei dikteerib kandidaatide valiku. Valijad valivad sel juhul parteid, mitte kandidaate (Thames 2010). Matland väidab, et kui parteid rakendavad kinniste nimekirjade juures vabatahtlikke sookvoote, siis võtavad nad sellega vastutuse, et naised valituks saavad. Avatud nimekirjade puhul sookvoote, näiteks tõmbluku paigutust: mees – naine vaheldumisi rakendades jätavad parteid vastutuse kandidaatide soolise valiku eest valijatele (Matland 2002, 105). Üks võimalikke meetmeid naiste osakaalu suurendamiseks on parteide kinnistes nimekirjades asetada kindel arv naisi partei nimekirja tipukohtadele või kasutada tõmbluku meetodit, kus mees- ja naiskandidaat on vaheldumisi, sel viisil kindlustades, et naised saavad valitud. (Farrell 2001,168).

1.5 Erinevad etapid teekonnal otsusest kandideerida kuni valituks saamiseni

Joonis 1 näitab piltlikult kandidaatide teel olevaid etappe alates juriidilisest kandideerimiskõlblikkusest kuni valituks osutumiseni.

Allikas: Matland R. ja Montgomery, K. (2003) Women's Access to Political Power in Post-Communist Europe. Oxford, GBR, Oxford University Press, lk.21

Joonis 1. Värbamisprotsess.

Protsessi alguses on reservis kõik juriidiliselt sobivad kandidaadid. Tunnelisse sisenemiseks ja enda pürgijaks seadmiseks peab iga potentsiaalne kandidaat mõtlema, kas tal on piisavalt ressursse (sh aega ja ambitsioone) ja paljud ei astu seda sammu. Kuigi reservis on peaaegu kõik valimisealised kodanikud, on üksikkandidaatidel harva võimalik valituks saada. Peamine roll „väravatena“ on parteidel (Lovenduski, Norris 1993,309). Matland (2003) selgitab: järgmine etapp on saada koht

partei nimekirjas. Siin on otsustajateks parteide nimekirjade koostajad – „uksehoidjad“, kes kaaluvad kandidaatide võimekust saada valituks, sõeluvad neid. Parteide „uksehoidjad“ ei ole alati naisi soosivad, kuna nad vajavad kandidaate, kes on valijatele meelepärased. Tavaliselt on meeskandidaatidel kõrgem sotsiaalne ja majanduslik positsioon. Lõpliku otsuse langetavad valijad. Kui tunneli algus on lai, siis igal etapil jääb ta kitsamaks ning valituks (tunnelist väljunuks) osutuvad vähesed, kusjuures kui tunneli alguses on naisi võrdselt meestega u. 50 %, siis tunneli lõpus on neid juba tunduvalt vähem kui mehi (Matland 2003,21). Uuringud näitavad, et mida rohkem on kandidaatideks pürgijaid sobilikke naisi, seda rohkem naisi osutub parlamenti valituks (Ruedin 2013, 47).

1.6 Võimalikud strateegiad naiste osaluse suurendamisel

Poliitilises esindatuses soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks on välja toodud kolme liiki strateegiad: (Lovenduski, Norris 1993, 8; Norris 2004,190)

- Retooriline,
- Võrdsete võimaluste loomine kandideerimisel
- Eelisvõimaluste loomine, nn. positiivse diskrimineerimine

1) Retooriline strateegia

Retooriline strateegia on näiteks rahvusvahelised konventsioonid naiste õiguste üle, ametlikud kõned ja avaldused mis kiidavad heaks sooliselt võrdseid võimalusi. Retooriline strateegia on kõige vähem efektiivne naiste poliitilise osaluse suurendamiseks (Norris 2004, 190). Partei võrdõiguslikkust toetav retoorika on oluline siis, kui see kajastub partei programmis. Rootsis on soolise võrdõiguslikkuse teema juba aastakümneid poliitilise retoorika osa. Ükski Rootsi partei ei esine soolise võrdõiguslikkuse vastu, kuid nad kasutavad erinevaid retoorikaid. Magnusson (2000, 78) on üldistanud viis erinevat parteipoliitilise soolise võrdõiguslikkuse retoorika liiki:

- Ühetaolisus ja sotsiaalne konsensus
- Individualism
- Soolised erinevused
- Meeste suhe soolise võrdõiguslikkusega
- Naiste suhe soolise võrdõiguslikkusega

Mõni nendest retoorikatest viib teema poliitilise otsustuse sfäärist välja, näiteks individualismi

retoorika rõhutab, et sooline võrdõiguslikkus on inimeste sisemise tunnetuse teema (Magnusson 2000, 81).

2) Võrdsete võimaluste loomine kandideerimisel.

Strateegia on suunatud sellele, et naised saaksid võrdsed võimalused meestega kandideerimisel. Strateegia koosneb erinevatest meetmetest, millest osa võivad olla suunatud võrdselt nii meestele kui naistele nagu näiteks kommunikatsiooni koolitused sh avaliku esinemise, sotsiaalmeedia kasutamise ja kampaaniate läbiviimise koolitused, ka finantseerijate abi naiskandidaatide kampaaniate läbiviimisel. See strateegia on sooliselt neutraalne (Norris 2004, 191).

Valimiskampaaniad võivad tugevalt mõjutada valimistulemusi (Howell, Oiler 1981). Enim mõjusad on otsekontaktidega kampaaniate mõju ja meedia kaudu edastatava valimisreklaami mõju (Howell, Oiler 1981).

Proportsionaalse valimissüsteemi kampaaniate teemad on parteikesksed, erinevalt majoritaarsetest valimissüsteemidest, kus kampaaniad on isikupõhised (Amy 2000, 88). Erakonnad tegutsevad valimislubadusi pakkudes otsekui kaubaga turul, konkureerides teiste erakondadega ja edastades valijatele sobivaid sõnumeid. Valijad otsustavad demokraatlikus riigis, millise partei, millise kandidaadi ja millise poliitilise teema poolt nad hääletavad (Dalton 2000, 922).

3) Eelisvõimaluste loomine, nn positiivne diskrimineerimine.

Eelisvõimaluste loomine on otseselt suunatud naiste esindatuse suurendamiseks valitavates kogudes ja koosneb omakorda kolmest strateegiast (Caul 1999):

- naistele reserveeritud kohad valitavas kogus
- seadusega ettenähtud ja kontrollitavad valimiseelsed kvoodid
- parteide vabatahtlikud valimiseelsed kvoodid või naiste esindatuse eesmärgid.

Teadlased ennustavad, et naiste poliitiline esindatus võib paraneda järgmiseks sajandivahetuseks, kui on tekkinud eelarvamustevaba põlvkond, kes ei ole traditsioonilistes soorollides kinni. Kuid kui kultuuriliste hoiakute muutusega kaasnevad ka institutsionaalsed poliitilised reformid, võivad naised mõlema teguri koosmõjul saavutada sooliselt võrdõigusliku poliitilise osaluse juba varem (Inglehart, Norris 2003, 146). Üle maailma on sookvoodid muutunud valimiste üheks osaks. 1985. a. olid neljas riigis sookvoodid. Aastatel 1995 – 2005 võtsid sookvoodid omaks enam kui 55 (Tripp, Kang 2007).

Sookvoodid jagunevad oma olemuselt kaheks:

- tulemusele orienteeritud
- valikueelsed kvoodid.

Tulemusele orienteeritud kvoodid tagavad naistele (või muule vähemusele) mingi kindla arvu mandaate valitavas kogus, valikueelsed kvoodid tagavad soovitatud naiste osakaalu ja/või asetuse valimisnimekirjades. Game (2009,170) liigitab tõmbluku süsteemi valikueelseks kvoodiks. Valikueelsed kvoodid võivad erinevates riikides olla seadusega ettenähtud või vabatahtlikud, kusjuures seadusega ettenähtud tingimuste mittetäitmisel võivad erakondadele olla ette nähtud sanktsioonid (nt nimekirja mittelubamine valimistele või rahalised sanktsioonid), aga sanktsioonid võivad ka puududa.

Näiteks Belgias on valimisnimekirjadele alates 2003.a. parlamendivalimistest kehtestatud topeltkvoot: nimekirjades peab olema võrdselt mehi ja naisi st. 50:50 ja nimekirjade kaks esinumbrit peavad olema eri soost (Game, 2009).

Sookvootide liigitus

	Millisel tasandil?		
Reguleerimistasand	Pürgijad	Kandidaadid	Valitud
Legaalsed kvoodid (põhiseadusest või valimisseadusest tulenevad)	Sisevalimised	Kandidaatide kvoodid	Reserveeritud kohad
Parteide vabatahtlikud kvoodid	Pürgijate kvoodid nimekirjades	Kandidaatide kvoodid	Reserveeritud kohad ^a

a Poliitiliste parteide kokkuleppe reserveerida teatud arv kohti parlamendis vähemustele (Marokos)

Allikas: Dahlerup (2006): *Women, Quotas and Politics*. London: Routledge, 21

Soolised sookvoodid aitavad valituks saada naistel kes: elavad maapiirkondades; omavad madalama staatusega töökohta; noortel naistel ja vähemusrahvusesse kuuluvatel naistel. (Celis et al, 2014, 43). Celis et al. ütlevad, et meetmed, mis aitavad naisi edukalt kandideerida võimaldavad poliitikasse siseneda uutel gruppidel. Soolised kvoodid võivad suurendada ka vähemusrahvuste meeste poliitilist osalust, kuna parteid lisavad valijatele valiku tegemiseks nimekirjadesse nii vähemusrahvuste naisi kui mehi (Celis et al, 2002, 42). Sooline võrdõiguslikkus ei ole täielikult realiseeritud, kui see hõlmab ainult domineerivat naiste gruppi, kes on võrdne oma meeskolleegidega (Celis et al, 2002, 42).

Sookvoote pooldavad sageli need parlamendi liikmed, kelle positsioon valimisnimekirjas ei olnud tipus, valimisnimekirjade headel nimekirja kohtadel parlamenti valituks osutunud (ka naised) ei ole enamasti kvootide pooldajad. (Dubrow 2011).

Meier ja Lombardo (2013, 51) juhivad tähelepanu, et sookvootide rakendamisel on kaks külge:

sisend- ja väljundtulemus. Kui kvoodid suurendavad ainult nimekirjades olevate naiskandidaatide arvu, kuid ei suurenda valituks osutunute naiste arvu – on kvootidel vaid kosmeetiline otstarve. Caul (1999, 90) kirjeldab, et parteide poolt rakendatavatel sookvootidel on järelmõju, kvootide mõju ei avaldu täiel määral kohe samal aastal vaid alles järgmistel ja ülejäämistel valimistel. Caul Kittilson (2006, 38) toob välja ka asjaolud, mis parteides soodustavad kvootide omaksvõttu:

- naiste kõrge osakaal partei eliidi hulgas
- parteideülene võitlus naisvalijate häälte pärast ja võrdõiguslikkuse omaksvõtt võistlevate parteide poolt
- vasakparteid võtavad kvoodid kiiremini omaks kui teiste ideoloogiatega parteid.

1.7 Erakondade mõju

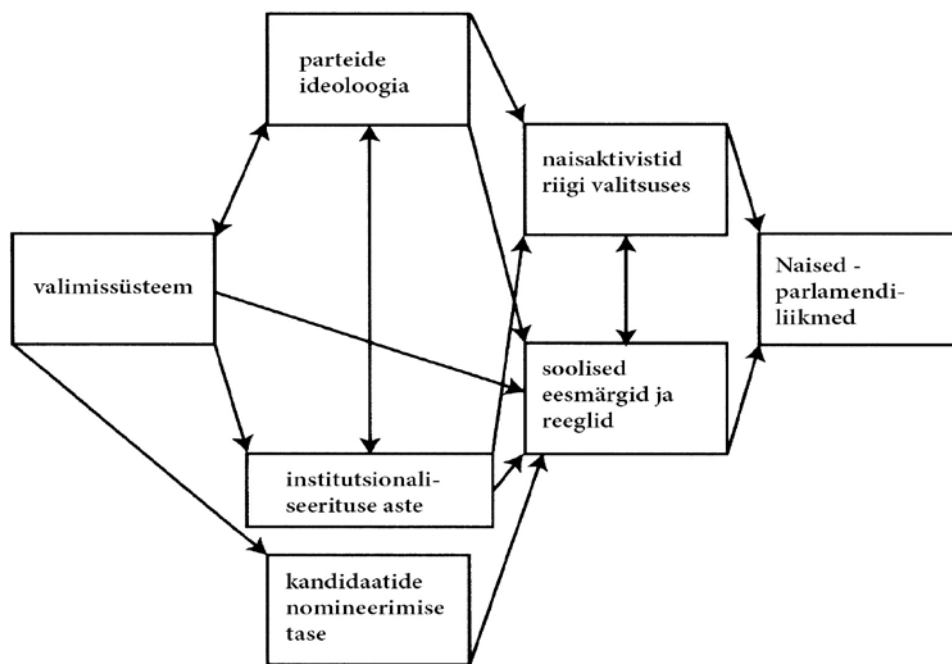
Tänapäevases ühiskonnakorralduses on erakondadel demokraatia toimimises keskne roll. Demokraatlike riikide erakondade funktsioonid on: (Diamond, Gunther 2001)

- Kandidaatide valik ja ülesseadmine valitavate kogude valimistel
- Kandidaatidele valimistel toetuse mobiliseerimine ja valijate valimisaktiivsuse stimuleerimine
- Kandidaatide valiku struktureerimine valija jaoks lähtuvalt erinevatest teemadest.
- Erinevate sotsiaalsete gruppide esindamine
- Valijaskonna ja koalitsiooni huvide esindamine
- Valitsuste moodustamine ja töö korraldus
- Rahvusriigi kodanike poliitilisesse protsessi laiemalt integreerimine

Mitmed uurimused (Tripp, Kang 2008; Norris 2004) toovad välja, et kui valijad toetavad vasakparteid, suureneb ka naiste esindatus valitavates kogudes, sest vasakparteid toetavad naiste teemasid rohkem ja seeläbi toetavad rohkem ka naiskandidaate. Seega naised saavad suurema poliitilise esindatuse kui vasakparteid on riigis edukad. Ruedin (2013) ütleb, et üleilmselt on näha, et kui riikides üks või enam parteid rakendavad vabatahtlikke sookvoote, siis naiste esindatus on parlamentides kuni 6% kõrgem. Umbes sama tulemuse annavad ka seadustega kehtestatud kvoodid (Ruedin 2013,46)

Parteide sookvootide ja eesmärkide rakendamine on tõhusamalt võimalik, kui parteide nimekirjade

koostajad seda soosivad. Nimekirjade koostajate – „uksehoidjate“ (*gatekeepers*) roll on nii formaalne kui ka mitteformaalne. Cheng ja Tavits (2011, 466) on uurinud „uksehoidjate“ mõju ning järeldavad, et parteide „uksehoidjad“ saavad suurendada naiste esindatust läbi partei formaalsete reeglite, aga ka nende mitteformaalne mõju on väga oluline. Kui piirkondade „uksehoidjad“ on naised või naistesõbralikud mehed, siis mõjutab see positiivselt naiste esindatust, sest „uksehoidjad“ saavad naisi naisi aktiivselt toetada ja nende tuntust suurendada (Cheng, Tavits 2011, 467). Naiskandidaadid tõmbuvad ka ise eemale, nähes et piirkonnas on „džentelmenide klubi“ (Cheng, Tavits 2011, 462). Parteide naisorganisatsioonidel on oluline mõju parteide programmide koostamisel ja naiskandidaatide nimekirjadesse paigutamise reeglite kehtestamisel (Caul Kittilson 2011,67).

Allikas: Caul, M. „Women’s Representation in Parliament. The Role of Political Parties“. *Party Politics*, 1999, Vol. 5 Nr. 1, 91

Joonis 2. Parteide mõju naiste esindatusele: põhjuslik mudel

Jooniselt nähtub parteide mõju naiste esindatusele parlamendis, mida omakorda eelnevalt mõjutab valimissüsteem. Kui parteide mõju on ebapiisav sooliselt võrdsema esindatuse saavutamiseks, on võimalik kasutada valimissüsteemi. Seaduslikud kvoodid võivad olla ajutised – kuni parteid on

suutlikud vabatahtlikke soolisi eesmärke kehtestama. Kvoodid töötavad paremini, kui riigis on rakendatud efektiivsed sanktsioonid kvootide mittetäitmisel (Davidson-Schmish 2006). Kuna parteide riigieelarveline rahastus sõltub parlamenti valituks osutunute arvust, püüavad suuremad parteid valimisi võita juba valitavates kogudes olevaid meeskandidaate nimekirjade eesotsa paigutades. (Meier, Lombardo 2013, 57). Et soodustada naiste nimekirjade esitsa paigutamist, peaksid parteid nõustuma valikueelse kvoodiga, mille mittetäitmise korral kaasneb rahaline sanktsioon. (Meier, Lombardo 2013, 57). Poliitilistel naiste organisatsioonidel on suur mõju naiste esindatusele, nad politiseerivad sooliselt võrdse esindatuse teemat otsustustasandil. Euroopa Parlamendis on European Women's Lobby olnud aktiivne kampaaniate korraldaja naiste suuremaks esindatuseks alates 1990-st aastast ja see olnud tulemuslik (Fortin-Rittberger 2014, 5). Ajalooliselt olid parteide naisorganisatsioonid loodud naiste toetamiseks ja mõnikord lülitati naised automaatselt peale parteisse astumist naisorganisatsiooni liikmeks, tänapäeval tegelevad naisorganisatsioonid pigem poliitilise võimu küsimustega, soodustades naiste valimist parteide juhtkonda ja naiste valimisnimekirjadesse kandidaatideks seadmist (Caul Kittilson 2011,70).

Teooria kokkuvõte

Uurin kvantitatiivselt järgmisi mõjureid, et saada juhtumi üksuste taustinformatsioon:

- 1) Võrdlen uuritavate erakondade kandideerimisi ja valituks osutumisi soolises lõikes 2003, 2007, 2011 ja ka 2015 valimisaastatel, kuna Caul väidab, et parteid erinevad selles, kuipalju on parteist parlamenti naisi valitud ja kuipalju on nende nimekirjades naisi (Caul 1999, 80).
- 1) Vaatlen erakondade juhatustes olevate naiste osakaalu 2011.a., kuna Caul Kittilson (2011) väidab, et erakondade naisorganisatsioonid soodustavad parteides naiste juhtivatele kohtadele valimist, juhatuse sooline koosseis mõjutab naiste positsioone ka nimekirjades.
- 2) Otsin erakondade programmidest selgesõnalist retoorikat võrdõiguslikkuse teemal.

Erakondade hoiakute kvalitatiivsel uurimisel on vajalik teoreetiline materjal, mis käsitleb naiste osakaalu suurendamise vajalikkust valitavates esinduskogudes (Paxton et al. 2007, Phillips 1998, Platenga 2009) ning proportsionaalse valimissüsteemi võimalusi naiste esindatuse suurendamiseks (Amy 200, Farrell 2001, Lijphart 1999, Norris 2004). Uurimisküsimusele vastates on tähelepanu kolmel naiste esindatuse suurendamise strateegial (Lovenduski, Norris 1993; Norris 2004)

2. NELJA ERAKONNA MÕJU NAISTE ESINDATUSELE RIIGIKOGUS

2.1 Erakonnad Riigikogu valimistel

Juhtumi analüüsi aluseks on olukord Riigikogus, kus naised on tugevalt alaesindatud. Töös on juhtumi analüüsi meetodit kasutades uuritud 2014.aastal Riigikogus olnud nelja erakonna mõju. Juhtumi üksusteks olevad erakonnad on: Eesti Reformierakond (RE), Eesti Keskerakond (KE), Erakond Isamaa ja Res Publica Liit (IRL) ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE). Kvantitatiivset uuringut kasutasin, et võrrelda nelja erakonna soolisi valimistulemusi 2003/2007/2011 ja ka 2015 valimistel, sarnaselt võrdlesin kandideerimisi. Selgitasin erakondade kodulehtedelt, kuipalju on naisi juhatustes ja kas erakondade programmides kajastub võrdõiguslikkuse teema.

Alustasin erakondade **kvantitatiivset** valimistulemuste analüüsi 2003. aasta Riigikogu valimistest, kuna 2002. aastal tehti olulisi muudatusi valimisseadusesse: määrati nimekirjadele kindel pikkus ja suurendati ringkonnamandaatide osakaalu vähendamaks üldriiklike nimekirjade mandaate.⁸

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdõiguslikkuse voliniku poolt on meedias avalikustatud erakondade poolt 2012.a. allakirjutatud koostöömemorandum, milles neli erakonda peavad oluliseks valimisnimekirjade koostamisel rakendada nn tõmbluku süsteemi. Sotsiaalministeeriumi korraldatud soolise võrdõiguslikkuse monitooringute 2009 ja 2013 võrdlus (Uusma ja Aavik 2014, 90) näitas, et vastajate suhtumine küsimusele naiste suurema poliitilise osaluse vajalikkuse osas on kasvanud toetavamaks. Allik (2010) soovitas argumenteeritult valida rohkem naisi erakondade juhatustesse, pidades naiste esindatuse suurendamisel oluliseks parteide juhatuste mõju.

---

⁸Riigikogu Valimise seadus – Kätesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/178356> §29, §62

2.2 Kvalitatiivse materjali kogumise tehnika, valim ja analüüs

Materjali kogumiseks oli poolstruktureeritud süvaintervjuu, mille pikkus oli 45 – 60 min. Valimisse kuulusid nelja erakonna peasekretärid, naiskogude juhid ja teised teemat tundvad erakonna poliitikud. Igast erakonnast oli valimis 3-4 vastajat. Intervjuude eesmärk oli saada võimalikult palju uut teadmist, mil viisil iga parlamendierakond toetab naiste edasipääsemist valitavale kohale. Erakondade võtmeisikutega tegin intervjuusid kuni uut informatsiooni enam ei lisandunud. Küsimused (vt Lisa3) olid:

Erakonna **üldiste hoiakute** kohta. Kas erakond uurib inimeste hoiakuid ja arvestab valijatega? Millest praegune olukord on tekkinud, kas seda oleks vaja muuta ja kuidas muutusi oleks võimalik teostada? Kuivõrd erakondade esindajad hindavad proportsionaalse valimissüsteemi põhimõtet – kõikide sotsiaalsete rühmade esindatust Riigikogus? Kuidas nad suhtuvad kvootidesse?

Parteide vabatahtlikud kvoodid ja kokkulepped erakonnas. Kuivõrd erakonnad soodustavad naistele eelisvõimaluste loomist kinniste erakondade üldnimekirjade kaudu? Kas nad lähtuvad valimisnimekirjade koostamisel 2012.a. koostöömemorandumist?

Küsimused **kandideerimisel võrdsete võimaluste** loomise strateegia kohta puudutasid meediat, eriti erakonnasisest meediat, koolitusi ja naiskogude võimalusi kandidaatide kampaaniate toetamisel.

Intervjueerimisel kasutasin vastaja nõusolekul diktofoni. Salvestused transkripteerisin ja saatsin vastajatele meili teel üle-vaatamiseks. Vastajad nõustusid kirjutatuga. Grupeerisin analüüsil vastajad juhtumi üksuste (Yin 2002) st erakondade lõikes, eristasin vastajaid soo, Riigikogu ja naiskogu liikmelisuse alusel. Saadud vastuste koondi tõlgendamiseks kasutasin läbitöötatud teoreetilist materjali.

2.3 Uuritava juhtumi ja selle üksuste kirjeldus

2014. a. oli Riigikogus vastavalt 2011.a. valimistulemusele esindatud neli suuremat ja staažikat erakonda: IRL, Keskerakond, Reformierakond ja SDE.

Tabelis 2 (Lisa 1) on 2003. aasta valitute võrreldavaks muutmiseks hiljem ühinenud Isamaaliidu ja Res Publica tulemused liidetud. 2011.a. Riigikogu valimistel osutus 20 naist valituks, mis on 19,8% Riigikogu kohtadest. Üle 19.8% st .rohkem kui keskmiselt sai Riigikokku naisi vasakerakondadest: Keskerakonnast 26,9% ja SDE- st: 21,1%. Reformierakonnast ja IRL-st osutus naisi valituks keskmisest vähem: Reformierakonnal on väikseim naiste osakaal: 15,2% , IRL-i näitaja on 17,4%.

Tabelist 3 (Lisa 2) nähtub, et naiste 2011. a Riigikokku kandideerimise osakaalu protsent on parempoolsetel erakondadel madalam: IRL-l vaid 14,4% ja Reformierakonnal 20%. Vasakpoolsetest erakondadest kandideeris 2011.a. naisi enim SDE-st: 34,4%, Keskerakonnast 27%.

Kokkuvõtteks kvantitatiivsele analüüsile: kui soovituslik on, et naisi oleks Riigikogus 30% (ÜRO soovitus) või 40% (EL soovitus) siis juhtudel, kui naiskandidaate on üles seatud ainult 20% – 25% ei ole see võimalik. Neli parlamendierakonda on lubanud rakendada kandidaatide paigutust valimisnimekirjades, kus juba esinumbrist alates on meeskandidaat ja naiskandidaat vaheldumisi nn tõmbelukusüsteemi – allkirjastades 2012. a koostöömemorandum⁹ (Semper 2013).

2011. aasta Riigikogu valimistel said isikumandaadiga sisse 14 kandidaati, neist 2 naist. Enamus mandaate jaotati ringkondades, neid on Eestis 12. Üldnimekirjadest kompensatsioonimandaadiga valitud oli 19, neist vaid 2 naist e 10,5%, (Tabel 4, Lisa 1) mis oli ligi kaks korda vähem kui Riigikogus tervikuna naiste osakaal (19,8%).

Võrdlusarvu alusel jaotatakse kompensatsioonimandaadid üleriigiliste erakondade kinniste nimekirjade alusel. 2011. a. kompensatsioonimandaadid saanud kaks naist said sisse Keskerakonna üldnimekirjast. Poliitik Kaia Iva eeldab, et kompensatsioonimandaadiga peaks naisi Riigikokku saama vähemalt samavõrdse suhte alusel kui naiste üldine valituks osutumine (Iva 2014).

2011.a. naiste vähene kompensatsioonimandaatide (10,5%) saamine oli siiski erandlik. 2003.a. sai kompensatsioonimandaadi 27 valitut, neist 8 naist(29,6%); 2007.a. 26 valitut, neist 7 naist(26.9%) ja

---

⁹ Koostöömemorandum (2012), algatatud EENA poolt, 9.november – Kättesaadav: http://bpw-estonia.ee/admin/upload/koost%C3%B6%2011_2012.jpg, 10.detsember 2013

2015.a. 23 valitud, neist 8 naist(34,8%).

2.3.1 Eesti Reformierakond

Eesti Reformierakond asutati 1994. aastal. Reformierakond on liberaalse maailmavaatega.

„Reformierakonna **juhatusse** kuulub 11-15 liiget, kelle on valitud erakonna üldkogu salajasel hääletusel.“¹⁰ 2014. a novembris on juhatuses 13 liiget, neist 4 (30,8%) on naised: Kallas, Pentus-Rosimannus, Randjärv, Uustulnd,¹¹

Programmis võrdõiguslikkuspoliitikat ei ole, kuid on rahvusvähemuste, ja sotsiaalpoliitika.¹²

Tabel 5

Reformierakond Riigikogu valimistel 2003/ 2007/ 2011/2015. Sooline statistika

Riigikogu valimiste aasta	Kandideerimine			Valituks osutunud		
	Naised	Keskmine	Mehed	Naised	Keskmine	Mehed
2003	17 (14%)	21%	108 (86%)	3 (16%)	19%	16 (84%)
2007	23 (18%)	27%	102 (82%)	5 (16%)	24%	26 (84%)
2011	25 (20%)	23%	100 (80%)	5 (15%)	20%	28 (85%)
2015	30 (24%)	27%	94 (76%)	9 (30%)	24%	21 (70%)

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon – Kättesaadav: <http://www.vvk.ee/arhiiv/riigikogu-valimised/>

Reformierakond on iga nelja aasta tagant toimunud Riigikogu valimistel suurendanud naiskandidaatide arvu, 2011.a. jõudis naiskandidaatide osakaal 20%-ni. Naiste kandideerimise osakaal on Reformierakonnas igal valmisaastal jäänud alla keskmisele naiskandidaatide osakaalule. Erakonnast valituks naiste osakaal on olnud keskmisest madalam.

Intervjuude raport.

Küsitluse läbiviimise ajal oli vahetunud NaiRe juht, küsitlesin nii endist kui ametisseastunut

¹⁰ Reformierakond, Juhatus. – Kättesaadav: <http://www.reform.ee/juhatus>, 30.november 2014

¹¹ Ibid., 30. november 2014

esinaist; erakonna peasekretäri ja Viljandimaa piirkonna NaiRe esinaist.

1) Milline osa on naiste valituks saamisel a)Naiste endi aktiivsusel? b)Valijate hoiakutel? c)Valimisnimekirjade koostajatel?

Reformierakonnas on naisliikmeid rohkem, kuid nad pole valmis võtma liidri rolli. Passiivsuse üht põhjust nähakse traditsioonilises peremudelis, kus perekonnapea on mees ja lapsedki kasvavad üles teadmiseiga, et otsused langetab mees. Peasekretär arvas, et naiste ja meeste vahel ei ole erinevust: „*naised peaksid pürgima nagu mehed.*“ Peasekretär näeb probleemi just maakonna tasandil : „*Naisteühenduste esindajad võiksid maakonna organisatsioonide juhtimises kaasa lüüa.*“ Viljandimaa piirkonna naiskogu juht selgitas maakonna organisatsiooni struktuuri : „*Need on juba suured mehed, kuid reeglina kooskäimist väga ei toimu. Asjad aetakse meili teel.*“ Erakonna „uksehoidjate“ mõju kohta selgus, et vähemalt Viljandimaal neist naistele tuge ei ole. „*Mehed on üleolevad naiste tarkuse ja otsustusvõime suhtes, see annab naistele psühholoogilise löögi. Otseselt ei saa ju kedagi süüdistada, et sina võtsid minult innu ära.*“. NaiRe juht ütles, et asjad on väga head, valitsuses on koguni 5 naisministrit: „*Sellega, et naised on tänases valitsuses, antakse ka valijatele sõnum: usaldagem naispoliitikuid*“.

2) Naiste positsioonid valimisnimekirjades.

Erakonna juhatus ei sekku piirkondade otsustesse. Olukorra muutmist ei peeta oluliseks. Loodetakse, et olukord paraneb iseregulatsiooni teel. Peasekretär: „*Eesti poliitiline kultuur ei ole selline, et poliitik peaks olema mees. Täna on pigem suund võrdõiguslikkus.*“

3) Valmisolek vabatahtlikuks kvoodiks.

Arvati, et tõmbliku rakendamiseks peab olema võrdselt mees- ja naiskandidaate. „*See on väga hea, aga saab rakendada siis, kui mehi ja naisi on võrdselt*“ (endine NaiRe juht).

4) Koostöömemorandum.

Reformierakonna poolt kirjutatakse alla naiskogu, mitte erakond. NaiRe uus juht ütles: „*Pigem on soovitud poliitikas tegutsevate naiste osakaalu suurendamist.*“

5) Koostöömemorandum 2015.a. Riigikogu valimistel.

Kvootide ei pooldata, neis nähakse pigem negatiivset. „*Kui asised naised ütlevad "Ei", siis pannakse nimekirja poliit(nais)broilerid.*“ (piirkonna NaiRe juht). „*Mina ei toeta sookvootide ideoloogiat, mulle tundub see nagu kastidesse jagamine*“ (NaiRe juht)

Peasekretäri arvates poleks ei naistel ega erakonnal tõmbliku süsteemist tulu. 2013. aasta KOV

---

¹² Reformierakond, Programm – Kättesaadav: <http://www.reform.ee/programm>, 10. jaanuar 2015

valimistel kasutati seda mõnel pool, kuid naiste tulemus sellest märgatavalt ei paranenud.

6) Erakonna sisevalimised. Valimisnimekirjade koostamine.

Üldnimekiri reastatakse üldkogu poolt, liikmed ise reastavad nimekirja. valimised on salajased.

Peasekretär: „*Kuna valimised on salajased, siis ei ole võimalik teha ka parteisisest valimiste ja valimishoiakute uuringut.*“ Naiskogu tegi enne sisevalimisi selgitustööd erakonna listides, et naised saaks juhatusse valitud. Iga liige sai sisevalimistel nimetada 11 nime, nii mees- kui naiskandidaate.

7) Valimiskampaania rahastamine, avaliku esinemise koolitused.

NaiRe ei ole siiani teinud kommunikatsioonikoolitusi. On korraldatud ettevõtluskoolitusi, kuna naisettevõtjaid on lihtsam kui palgatöötajaid poliitikasse kaasata.

8) Erakonna häälekandjad

Erakonnal on koduleht, FB kinnine grupp, NaiRe koduleht ja sisemeedia. Kohalike naiste tuntuse suurendamisel loodetakse piirkonnale. „*Piirkondade juhid peaksid ise kutsuma, toetama ja esile tooma naised, kes ei ole veel poliitikasse tulnud*“ (NaiRe juht.)

9) Naiskogu vajalikkus, eesmärgid, tegevus ja mõju.

NaiRe on naiste poliitiline organisatsioon: „*Oluline on tähelepanu erinevatele huvigruppidele, kes ka poliitikas pööravad tähelepanu erinevatele teemadele*“ (NaiRe juht)

NaiRe oli MTÜ, mis muudeti erakonna allorganisatsiooniks, et lihtsustada asjaajamist: „*Pigem meie positsioon tugevnes, oleme nüüd võrdsustatud maakonna organisatsiooniga.*“ (NaiRe endine juht).

Võrdõiguslikkuse teemad puudutavad pigem mehi: NaiRe juht ei pidanud palgalõhe teemat põhjendatuks. Ta ei usu, et naine saaks sama töö eest väiksemat palka kui mees. NaiRe suund on meeste tervise eest seismine, kuna mehed ise oma tervisest ei hooli.

2.3.2 Eesti Keskerakond

Keskerakonnas on üle 14200 liikme, erakond asutati 1991. aastal., Erakonna juhatusse kuuluvad: kongressil valitud esimees; neliteist kongressil valitud juhatuse liiget; erakonna volikogu esimees; Riigikogu Keskerakonna fraktsiooni esimees; erakonna noortekogu esimees.¹³ 2014.a. novembris on 16-st juhatuse liikmest 5 (31,3%) naised: Kotka, Reps, Simson, Toom ja Tuus-Laul.¹⁴

2005.aastal vastuvõetud Keskerakonna **programmis** võrdõiguslikkuse poliitikat eraldi punktina ei

¹³ Keskerakond, Juhatuse. – Kättesaadav: <http://www.keskerakond.ee/erakond/juhatus>, 30. november 2014

¹⁴ Ibid., 30. november 2014

ole käsitletud, välja toodud noorsoopoliitika; sotsiaalpoliitilised meetmed; perepoliitika ja kodanikualgatus¹⁵.

Tabel 6

Keskerakond Riigikogu valimistel 2003/ 2007/ 2011/2015. Sooline statistika

Riigikogu valimiste aasta	Kandideerimine			Valituks osutunud		
	Naised	Keskmine	Mehed	Naised	Keskmine	Mehed
2003	25 (20%)	21%	100 (80%)	7 (25%)	19%	21 (75%)
2007	27 (22%)	27%	98 (78%)	10 (34%)	24%	19 (66%)
2011	34 (27%)	23%	91 (73%)	7 (27%)	20%	19 (73%)
2015	35 (28%)	27%	90 (72%)	7 (26%)	24%	20 (74%)

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon <http://www.vvk.ee/arhiiv/riigikogu-valimised/>

Keskerakonnas on naiste kandideerimise osakaal 2003. ja 2007.a valimistel jäänud alla keskmise taseme, ületades selle lõpuks 2011.a. RK valimistel. KE naised on kandideerinud efektiivsemalt kui naised keskmiselt, valituks osutunud naised on alati üle keskmise ja üle 25%, 2007.a. olid koguni 34% erakonnast valituks osutunutest naised. Naiste kandideerimise efektiivsus 2011.a. oli 20,6%.

Intervjuude raport

Intervjueeritavaid oli kolm: KE peasekretär; naiskogu KENA president; Riigikogu naisliige.

- 1) Milline osa on valituks saamisel a) Naiste endi aktiivsusel? b) Valijate hoiakutel? c) Valimisnimekirjade koostajatel?

Riigikogu liige kinnitas, et tublid naised saavad hakkama, vaatamata sellele, et avalikkuses olevatele naistele seatakse kõrgemad standardid kui meestele. Samas rõhutas ta valijate stereotüüpset

¹⁵ Keskerakond, Programm – Kättesaadav: <http://www.keskerakond.ee/erakond/programm>, 10. jaanuar 2015

käitumist. „Vaistlikult naine vaatab mehele alt üles. Naiste enda teadlikkus peab muutuma, et naised ei alahindaks naisi.“ Peasekretär rõhutas vajadust, et Eesti Vabariigi Valitsuses oleks rohkem naisi, mis suurendaks naispoliitikute tuntust ja tõstaks valijate usaldust naistesse: „Naised peaksid saama valitud mitte soopõhiselt kvoodiga vaid pigem seepärast, et neil on võimed, hakkamasaamine ja oskused. Et rahvas muudaks oma hoiakuid, piisab sellest kui on palju naisi – tippoliitikuid. Kui Vabariigi Valitsuses oleks rohkem naisi, siis hakataks naisi rohkem usaldama.“ Naiskogu KENA presidendi arvates võiksid kvoodid olla kohalikul tasandil: „Et „homme“ toimuks muutus, selleks oleks tulnud midagi teha juba „üleile“. See on 10 aasta perspektiiv: enne pead saama kohalikku volikokku, sul peab olema midagi, mida valija saab hinnata ja toetada, siis lähed edasi riigikogu tasandile. KOV tasandil võiksid olla kvoodid.“

2) Naiste positsioonid valimisnimekirjades.

„Kui kõik Eesti erakonnad järgiksid tõmbeluku süsteemi, siis oleks juba praegu 1,5 korda rohkem naisi Riigikogus“, arvas peasekretär.

3) Kas erakond on valmis vabatahtlikuks kvoodiks?

KE on olnud tõmbeluku süsteemi algatajaks. Süsteem on erakonna poolt kokkuleppeliselt vastu võetud ning kehtib ka piirkondadele. „Paljud meie piirkondade juhid on naised“ (KE peasekretär). Piirkondadest esitatakse nimekirjadesse kandidaate nii, et oleks sooline tasakaal ja et kõik valijaprofiilid oleksid esindatud. Ringkondade nimekirjade esimene ots (esimesed 20) on tõmbelukuga. Edasi arutab neid juhatus. „Üleriigilises nimekirjas on küll mehi rohkem, sest seal on partei esimees, parlamendi saadikud, aga kindlasti on seal ka naisi“ (peasekretär).

4) Koostöömemorandum. KENA president ütles: „Tõmbelukk peaks olema konkreetne seadus, mis ütleb kui palju peaks olema naiste ja meeste kohti valimisnimekirjades. Iga hea ja uus asi algab natuke sunniviisiliselt.“

5) Koostöömemorandum 2015.a. Riigikogu valimistel.

„Parlamendivalimistel on juba kolmandat korda erakonnas kasutusel tõmbelukusüsteem. Kindlasti kasutame seda ka 2015.a. Riigikogu valimistel“ (peasekretär).

6) Erakonna sisevalimised. Valimisnimekirjade koostamine.

Peasekretär ütles, et naiste enda valimiskäitumine ei soosi naiste sattumist erakonna juhtkonda: „Pigem on naisi partei juhatusse valinud mehed. See muutub ajaga. Piisab sellest kui on palju tippnaispoliitikuid.“

Riigikogu naisliige ütleb, et Keskerakonnas ei ole juhtkond liiga meestekeskne ja mehi

nimekirjadesse parematele kohtadele paigutav. „*Kõik algab erakonna esimehest, nagu firma kultuur algab firma juhust. Olukord naiste esindatuses oleks parem kui mitme erakonna mõttelaadid selles osas muutuksid, ühest erakonnast jääb väheks.*“

7) Valimiskampaania rahastamine, koolitused.

Naiskogu juht arvas, et naiskogud, mille ülesanne on julgustada ja toetada tublide naiste poliitikasse tulemist, võiksid saada parema rahastuse. Peasekretär: „*Ei tehta soolist vahet. Kui ühe valimisnimekirja esinumber on mees ja teisel naine, siis reklaamsekundeid ja reklaampinda saavad mõlemad võrdselt.*“ Erakond korraldas 2000. aastate alguses kampaania "Tark naine poliitikasse!", mille eesmärk oli, et naisi peaks rohkem poliitikas olema. Selle tulemusena sai erakond palju häid naispoliitiku.

8) Partei häälekandjad

Erakonnasiseses meedias võib igaüks sõna võtta, KE pressiesindajad aitavad mehi ja naisi meediasse võrdselt, ütles Riigikogu liige. Naiskogu president nägi naiste esile tõstmiseks arenguruumi piirkondades: „*Võimalusi oleks palju: blogid, erakonna listid, erakonna liikmeid on palju kohalikes volikogudes, nad saaksid kohalikku elu kajastada.*“

9) Naiskogu vajalikkus, eesmärgid, tegevus ja mõju.

Naiskogu KeNa on MTÜ. Naiskogu on poliitiline, neil on õigus esitada oma kandidaate. Euroopa Parlamendi valimistele esitasid nad 3+3 kandidaati (3 meest ja 3 naist). Naiskogu esitab ettepanekuid ka valimisplatvormi koostamisel. Välissuhtlus toimub Soome Keskerakonna naiskoguga. Naiskogul on ka klubiline tegevus. KENA- 1 on 21 klubi üle Eesti. „*Klubi tegevus oleneb piirkonna juhtide tegevusest. Pärnu piirkond on väga aktiivne, kuna Kadri Simson, kes on poliitikas tuntud ja kõrgel kohal, hoiab sealse rahva aktiivsena läbi „kolmapäeva klubi” tegevuse*“ (KENA president). Naiskogu on alati toetanud teisi naisi puudutavaid ettevõtmisi, nagu SDE palgalõhe pikett või Keskerakonna allkirjade kogumise aktsioon tasuta koolilõuna toetuseks.

2.3.3 Erakond Isamaa ja Res Publica Liit

„IRL on rahvuslik-konservatiivne erakond. IRL-l on rohkem kui 9800 liiget. „Erakond Isamaa ja Res Publica Liidu **eestseisus** koosneb 24 liikmest. Eestseisusesse kuuluvad suurkogu poolt valitud erakonna esimees, kolm aseesimeest ja eestseisusesse valitud erakonna liikmed¹⁶“ 24-st eestseisuse

---

¹⁶IRL.Eestseisus.– Kättesaadav: //www.irl.ee/meie-inimesed/eestseisus, 30.november 2014

(juhatuse) liikmest on 5 (20,8%) naised: Ergma, Akkermann, Iva, Pakosta, Rosenfeldt.¹⁷ Erakonna programmis ei ole võrdõiguslikkust välja toodud, on punktid perekond ja sotsiaalpoliitika.¹⁸

Tabel 7

Isamaaliit, Res Publica ja ühinenud IRL Riigikogu valimistel 2003/ 2007/ 2011/2015
Sooline statistika

Riigikogu valimiste aasta, erakond	Kandideerimine			Valituks osutunud		
	Naised	Keskmine	Mehed	Naised	Keskmine	Mehed
2003 Isamaaliit	21 (17%)	21%	104 (83%)	0 (0%)	19%	7(100%)
2003 Res Publica	28 (22%)	21%	97 (78%)	5 (18%)	19%	23 (82%)
2007 IRL	21 (17%)	27%	104 (83%)	2 (11%)	24%	17 (89%)
2011 IRL	18 (14%)	23%	107(86%)	4 (17%)	20%	19 (83%)
2015 IRL	30 (24%)	27%	95 (76%)	2 (14%)	24%	12 (86%)

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon – Kättesaadav: <http://www.vvk.ee/arhiiv/riigikogu-valimised/>

Suurim kandideerivate naiste osakaal oli Res Publical 2003.a. 28%, ka valituks osutunud naise oli Res Publical 2003. aastal 18%. Samal, 2003.aastal ei osutunud ükski Isamaaliidus kandideerinud naine valituks. Isamaaliidu ja Res Publica liitumisega tekkinud IRL ei ole 2007.a. ega ka 2011.a. suutnud saavutada Res Publica 2003.a. naiste kandideerimise ega ka valituks osutumise suhtarve. 2011.a. kandideeris IRL-st Riigikokku 125 kandidaadi hulgast 18 naist, valituks osutus 4 naist.

Intervjuude raport

Intervjuueeritavaid oli kolm naist: naiskogu IREN esinaine; Riigikogu liige; IREN aseesimees, .

- 1) Milline osa on valituks saamisel a) Naiste endi aktiivsusel? b)Valijate hoiakutel c)Valimisnimekirjade koostajatel?

¹⁷Ibid., 30.november 2014

¹⁸IRL Valimised 2015. Programm – Kättesaadav: <http://www.irl.ee/mida-me-teeme/irli-programm-2015>, 20.veebbruar, 2015

Naiste väiksem valmidus ühiskonnaelus osalemiseks tuleneb nende teistsugusest hõivatusesest pereelus, aga ka vähematest majanduslikest võimalustest, üldistab Riigikogu liige, kes räägib ka naiste poliitikasse mitteoodatusest. Parteide „uksehoidjate“ ja ka meedia ebavõrdne kohtlemine kahandab naiste aktiivsust; *„Kui naine näeb ja tunnetab, et ta ei ole saanud erakonnalt võrdse meeskandidaadiga võrdset kohta nimekirjas, võrdset ressursi ja kollegiaalset tuge, siis ta järeldeb, et ta ei ole poliitikasse oodatud“*. Parem koht nimekirjas tähendab ka suuremat kampaania rahastust.

2) Naiste positsioonid valimisnimekirjades. Koostöömemorandum on naiskogu poolt alla kirjutatud, erakonna eestseisust on informeeritud. Eraldi teema on üldnimekirjad, 2011.a.sai kõikide erakondade 19-st kompensatsioonimandaadiga sissesaanust ainult kaks naist Riigikokku. *„Üldnimekirjade koostamine on poliitiline mäng, mida poliittehnoloogid hästi valdavad“ (IREN aseesimees)*. Riigikogu 2011.a. valimiste eel ei võtnud erakond naiskogu 2+1 (2 meest – 1 naine nimekirjas järjestikku) tõmbluku ettepanekut vastu.

3) Kas erakond on valmis vabatahtlikuks kvoodiks?

Erakond ei poolda kvote: *„Erakonnas on seisukoht, et kvoodid olid ajakohased sada aastat tagasi, siis kui naised alles said õigused valida, astuda ülikooli, töötada professionaalina.“* IREN aseesimees on ajutiste kvootide pooldaja. Ta usub, et kui poliitikas oleks rohkem naisi, tuleksid ka need inimesed valima, kes seni ei ole tulnud. *„Näen kvote ajutise meetmena, kuni ühiskond on harjunud usaldama naisi“ (IREN aseesimees)*.

4) Koostöömemorandum. Riigikogu liige arvab, et kohalikel valimistel ei ole tõmblukk pikkade nimekirjade tõttu asjakohane. Piirkondades saavad mehed ka triibulises nimekirjas rohkem hääli, sest nad on aktiivsemad, võtavad rohkem riske ja panustavad rohkem majanduslikult, räägib IREN esinaine Pärnu piirkonna näitel.

5) Koostöömemorandum 2015.a. Riigikogu valimistel. IREN aseesimees ennustab aprillis 2014: *„2015.a. rakendatakse triibulisi nimekirju u. 20% ulatuses. Marginaalne nähtus on praegu 5 naisministrit.“*

6) Erakonna sisevalimised. Valimisnimekirjade koostamine.

IREN on teinud tööd, et naised ka erakonna sees pääseksid parematele kohtadele. IREN esinaine ütles: *„Sama võimuvõitlus, mis valimistel, käib ka erakonna sees kohtade pärast. Enne viimaseid erakonna sisevalimisi kutsusime naisi üles naisi valima IRL eestseisusesse. Saime 2 kohta juurde, enne oli naisi 4, nüüd on 6.“*

7) Valimiskampaania rahastamine, koolitused. IREN esinaine näeb naiste kampaaniate ebaõnnestumises naiste oskuste ja meeskondlikkuse madalamat taset. IRL naiskogu teeb tööd naiste koolitamisel ja selle abil võrdsete võimaluste loomisel poliitikasse suundumiseks ja seal püsimiseks. „*Kui ma kaks aastat tagasi alustasin, siis oli üle Eesti põhimõtteliselt 4 toimivat klubi. Oleme saavutanud, et 19-st piirkonnast kümnes piirkonnas on nüüd klubi*“ (IREN esinaine). IREN teeb tööd erakonna naiste poliitikuteks koolitamisel ja kampaaniate tulemuslikumaks muutmisel. Erakond otseselt naiste kampaaniaid ei toeta, nimekirja positsiooni alusel eraldatakse kampaaniarahad. Lisarahastus toimub kaudselt – naiskogu kaudu. Naiskogu kasutab seda koolitusteks, ühise strateegia töötamiseks ja koostööks teiste organisatsioonidega, ütleb Riigikogu liige. Valimiskoolitus on naistele oluline, et meeldida nii mees- kui naisvalijatele ja valida õige(d) teema(d). IREN esinaine ütles: „*Valijaid, ka naisvalijad tahavad, et räägitaks suurtest põhimõttelistest asjadest, mida naiskandidaadid asjatult väldivad. Naised räägivad muudest asjadest, näiteks väärtustest, aga mitte poliitikast.*“

8) Partei häälekandjad

IRL-l on värvitrukis ajakiri „Konservatiiv,“ naiste tegevusi seal meestega võrdselt ei kajastata. Kirjutatakse niigi tuntud naistest, ei kasutata võimalust tutvustada rohujuure tasandil tegutsevaid naisi, ka ei tutvustata meedias esinevaid erakonna naisi – tippspetsialiste kui poliitikuid. IREN esinaine ütles: „*Riidlen „Konservatiivi“ meestoimetajatega, et igas numbris peaks olema üks lugu ka naisterahvaga, persoonilugu näiteks. Aga igas numbris ei ole, kõik lehepind kulub meestele ära.*“

9) Naiskogu vajalikkus, eesmärgid, tegevus ja mõju. Naiskogu IREN on MTÜ ja kasutab . koolituste korraldamisel projekte, 2014. a. alguses koolitati naisi, kes pürgisid Euroopa Parlamenti.

2.3.4 Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Sotsiaaldemokraatlikku Erakonda kuulub üle 6200 liikme. Erakond taasasutati 1990. aastal. 1996. aastal sai erakonna nimeks Mõõdukad. 2004. aastal võttis partei endale tagasi nime Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE).¹⁹

„Sotsiaaldemokraatliku Erakonna **juhatusse** kuulub 21 liiget, esimees, neli aseesimeest, peasekretär ja üldkogul valitud juhatuse liikmed.“²⁰ 2012. aastal valitud SDE juhatuses on 6 naist 20 -st liikmest: Kütt, Laja, Mikko, Palo, Pikhof, Sild.²¹

2003.a muudetud SDE **programmis** eraldi võrdõiguslikkuse punkti ei ole, küll on I ptk viimases lõigus retoorika: „Me järgime kõigil ühiskonnaelu aladel naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhimõtet. Me toetame naiste elavamalt osavõttu juhtimisest ning poliitikast ning meeste senisest suuremat osalust kodumajapidamises ja laste kasvatamisel.²²“

Tabel 8

**Sotsiaaldemokraatlik Erakond Riigikogu valimistel aastatel 2003/ 2007/
2011/2015. Sooline statistika**

Riigikogu valimiste aasta	Kandideerimine			Valituks osutunud		
	Naised	Keskmine	Mehed	Naised	Keskmine	Mehed
2003 Mõõdukad	32 (26%)	21%	93 (74%)	2 (33%)	19%	4 (67%)
2007	48 (38%)	27%	77 (62%)	3 (30%)	24%	7 (70%)
2011	43 (34%)	23%	82 (66%)	4 (21%)	20%	15 (79%)
2015	46 (37%)	27%	79 (63%)	3 (20%)	24%	12 (80%)

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon – Kättesaadav: <http://www.vvk.ee/arhiiv/riigikogu-valimised/>

2007.a. kandideeris SDE-nimekirjades naisi 38%. 2011.a. Riigikogu valimistel on erakond tõusnud 10-lt valituks osutunult 19-le valituks osutunule, kellest 4 (21%) olid naised. Naiskandideerijaid oli SDE- l 2011.a. 34%, valituks osutus 9,3% naiskandidaatidest.

Intervjuude raport

Intervjueeritavaid oli neli: SDE peasekretär; naiskogu Kadri president; Riigikogu SDE meesliige; soolise võrdõiguslikkuse uuringuga tegelenud SDE Riigikogu fraktsiooni nõunik.

1) Milline osa on valituks saamisel a) Naiste endi aktiivsusel? b)Valijate hoiakutel?

¹⁹SDE, Ajalugu. – Kättesaadav: <http://www.sotsdem.ee/maailmavaade/ajalugu/>, 10. Jaanuar 2015

²⁰ SDE, Juhatus – Kättesaadav: <http://www.sotsdem.ee/erakonnast/juhatus>, 10 .jaanuar 2015

²¹ Ibid.

²² <http://www.sotsdem.ee/wp-content/uploads/2011/02/SDE-programm.pdf>, 10. Jaanuar 2015

c) Valimisnimekirjade koostajatel?

Eestis on pigem konservatiivne hoiak. Kuid tunnetuslikult on viimase 2-3 aasta jooksul tekkinud järsk hoiakute muutus, valijate teadmine, et ühiskonnas tasakaalu leidmiseks on vajalik sooline tasakaal on tõusnud, ütles peasekretär.

SDE viis ainsa parteina 2012.a. läbi parteisisese soolise võrdõiguslikkuse uuringu. *“Uuringu suurim väärtus on, et erakonna sees tekkis sel teemal teadlik diskussioon”* (peasekretär).

Konkreetsena pakuti: SDE võrdõiguslikkuse uuringus mentorite süsteemi, et naistel oleks kellelki nõu küsida ja kes pakuks turvalisust, ütles fraktsiooni nõunik ja lisis: *„Meestest kasvavad kiiremini juhid. Naiste areng on pikemaajalisem. Naised on kiiremini valmis loobuma, tegema teisi valikuid.“*

Sooliste stereotüüpide tõttu naist ei nähta juhina, ütles peasekretär.

Riigikogu meesliikme vastus oli, et naispoliitikute vähesem tundus ja soolised stereotüübid on omavahel seotud. Küsimus on, kas sekkuda mehaaniliste või pehmete meetoditega? Tõmblukk garanteeriks sooliselt vähemalt valimisnimekirjades võrdse platvormi. Vastaja ise kvoote ei poolda, peab oluliseks maast-madalast soolise võrdõiguslikkuse kasvatamist nii peres kui haridusasutustes.

2) Naiste positsioonid valimisnimekirjades.

Naised peaksid erakonna huvides olema ka edukad hääletoojad. *„Valijad vaatavad nimekirjas esimest 3-4 nime, kui oled 5. naine ja nimekirjas 10.-ndal kohal, on väga raske valituks saada“* (Kadri president).

4) Koostöömemorandum.

Piirkondadele on antud soovitus tõmblukku kasutada, kohustust ei ole. Üleriigilise nimekirja järjestab üldkogu salajastel sisevalimistel.

„Kindlasti on parem kui õnnestub vältida seaduslike kvoote, ka tõmbluku süsteemi rakendamisel peaks jääma paindlikkus. Erakonna sees on ka parem veenda ja kokku leppida kui reegleid kehtestada. Ka täna on erakonnas arusaam, et tõmblukk on soovituslik“ (peasekretär).

Kadri president pooldas aga seadustatud kvoote: pigem 40/60 valikueelset kvooti kui tõmblukku. Koostöömemorandumist rääkis ta juba mineviku vormis: *„Pigem võiks erakonna siseselt olla nimekirjade kvoot 40/60. Koostöömemorandum oleks olnud tõsisemalt võetav, kui sellele oleksid erakondade juhid alla kirjutanud.“*

Riigikogu meesliige arvas, et kuvandi mõttes oleks parem, kui koostöömemorandumil oleks ka mõne mehe allkiri. *„Kui mõni mees räägiks soolisest võrdõiguslikkusest, siis oleks see märk, et ta ei*

räägi enda huvidest vaid laiemast huvist“. Teema tundus talle oluline kahel põhjusel: „*Esiteks: individuaalne tasand – et isiksust soorollid ei ahistaks ja teiseks ühiskonna efektiivsuse küsimus. See on inimressursi raiskamine, kui mingite ajalooliste ja subjektiivsete arvamuste tõttu ei rakendata inimesi neis valdkondades, kus nad kõige paremad võiksid olla.*“

5) Koostöömemorandumi rakendamise võimalus 2015.a. Riigikogu valimistel.

Riigikogu meesliige ei prognoosinud kvootide rakendamist lähiaastatel, kuna selleks puudub poliitiline tahe. Peasekretär pidas 2015. aasta valimisi murdepunktiks: „*Kui lähiaastatel ei toimu murrangut, st 2015.a. Riigikogu valimistel, siis peaks tõsisemalt arutama nii parteisiseseid kui koguni seadusest tulenevaid kvote.*“

Naiskogu president pooldab pigem seaduslikke kvote, et kõik erakonnad oleksid võrdsed:

„*SDE oleks võib-olla valmis rakendama vabatahtlikke kvote, aga kahju oleks kui erakond kaotaks sellega hääli.*“

6) Erakonna sisevalimised. Valimisnimekirjade koostamine.

Peasekretär toob esile ka rahvusvähemuste ja piirkonnajuhtide teema: „*21-st juhatuse liikmest on 3 vene taustaga. Naisi on 7. 17-st piirkonna juhust 4 on naised.*“ Fraktsiooni nõunik näeks valitavate erakonnasiseste ametikohtade täitmisel kokkuleppelist soolist 40/60 osakaalu: „*Valitavatel ametikohtadel nagu erakonna juhatuses, võiks **kokkuleppeliselt** olla vähemalt 40% naisi; jõuliste meetmete rakendamine võõrandab inimesi.*“ Naiskogu valib välja naised, keda esitada erakonna juhtide kandidaatideks.

Üldnimekirja koostab üldkogu sisevalimistel. „*Keskerakond reastas 2011.a. esikümneni või mingi piirini tõmbluku süsteemi kasutades oma üldnimekirja. Meie pole saanud seda veel teha, kuna meil on sisevalimised. Kui kokku leppida, siis saaks*“ (Riigikogu meesliige).

7) Valimiskampaania rahastamine, koolitused.

Riigikogu meesliige arvas, et naiste kampaaniate erakonnapoolse eelisrahastuse küsimus võiks kerkida pigem KOV valimiste puhul. Naiskogu aktiveerib oma valimiskoolitustega naisi kohalikul tasandil, selgitades samas, kui palju lisatööd KOV volikogus olemine toob. Koolitustel õpetatakse oma teemaga väljaminemist.

8) Partei häälekandjad

Erakonnal on ajaleht „Sotsiaaldemokraat“, naiskogul on selles oma rubriik.

Meedial on oluline roll sooliste stereotüüpe taastootmisel. Valitsuses on vaid kaks naisministrit, seetõttu saavad naised ka harvemini meedias sõna, ütles Riigikogu meesliige.

9) Naiskogu vajalikkus, eesmärgid, tegevus ja mõju.

Naiskogu Kadri on MTÜ, kellel on suur mõju naisliikumisele. Kadri on liikmeks kolmes rahvusvahelises sotsiaaldemokraatlikus naisorganisatsioonis: ülemaailmses, Euroopa Parlamendi ja Ida-Euroopa ühenduses. „Enne erinevaid valimisi teeb naiskogu nimekirjade koostamise põhimõttelisi ettepanekud erakonna volikogule, mõned ettepanekud on läbi läinud, enamus mitte,“ ütles Kadri president.

2.4 Intervjuude kokkuvõte

Tugevaimat strateegiat – naistele eelisvõimaluste loomist kasutab **Keskerakond**, kes kasutab tõmbliku süsteemi nii piirkondades kui üldnimekirja koostamisel. Kuna Keskerakonnas on ka paljud piirkondade juhid naised, on need parteide „uksehoidjatena“ naisi soosivad. Keskerakonnal on tuntud naispoliitikuid – Riigikogu liikmeid, kes tihti võtavad meedias sõna. Keskerakond on 2000 -ndate alguses läbi viinud hästi organiseeritud jõulise kampaania „Tark naine poliitikasse!“, mille tulemusel tuli erakonda tublisid naisi, mitmed neist on erakonnas kasvanud tipppoliitikuteks.

SDE-l on kõrgeim eelisvõimaluste loomise sisendväljund – kandideerivaid naisi on nimekirjades rohkem kui teistel erakondadel. Erakonna vasakpoolne ideoloogia soosib naiste teemasid. Erakond on võrdõiguslikkust väärtustav, mis kajastub nii programmis kui naiskogu aktiivsuses (palgalõhe piketid jms). Naiskogu korraldab valimiskoolitusi. Kuna erakond on väiksem kui näiteks RE või KE, siis on tal keeruline rakendada vabatahtlike kvoote, samuti peetakse oluliseks säilitada sisedemokraatiat. SDE on läbi viinud väljaspoolt tellitud erakonnasisese soolise võrdõiguslikkuse uuringu.

Reformierakond on seisukohal, et naised ja mehed ei ole poliitikas erinevad. Reformierakonna naiskogu on erinevalt teistest naiskogudest, kes on MTÜ-d, muutunud erakonna koguks, et oleks lihtsam asju ajada. Reformierakonna naiskogu on korraldanud naistele ettevõtluskoolitusi, kuna ettevõtjatest naised on aktiivsemad poliitikasse pürgijad kui palgatöölised. Naiste tuntuse ja kaasatuse suurendamisel loodetakse piirkondadele. Naised peaksid ise aktiivsemad olema, neile takistusi ei tehta, on vaikimisi seisukoht. tugeva naise ideoloogia (Jalusic 2002), mis tegelikult isoleerib naise peresfääri. Kuna valimised on salajased, pole võimalik ka parteisiseseid uuringuid

teha. Naistele eelisvõimalusi andvaid kvoote ei pooldata, ka mitte tõmbeluku süsteemi, mis 50/50 soolise osakaaluga nimekirjas oleks sooliselt neutraalne, kuid naisi pole RE nimekirjades niipalju, et tõmbelukk oleks võimalik. Ida-Euroopa liberaalsetes erakondades kehtib tugeva naise ideoloogia, ütleb Jalusic (2002), mis tegelikult isoleerib naise peresfääri.

IRL jätab naiste esindatuse ja selle soodustamise poolest statistiliselt nõrgema mulje, vaadeldes kandideerimiste ja valituks osutumiste tabeleid nr. 2 ja 3. Kolme naisvastaja arvamused kvootide suhtes olid erinevad. Kaks Riigikogu liiget olid kvootide vastu ja Riigikogusse mittekuuluv vastaja pooldas ajutisi kvoote. Peeti oluliseks, et üldnimekirjadest peaks naisi valituks saama vähemalt sama protsendiga nagu on naiste üldine valituks osutumine. Erakonna värvitrukis ajakiri kajastab ülekaalukalt meeste tegemisi. Naiskogu poolt tehtav töö piirkondades ja (tipp)naispoliitikute koolitamisel oli muljetavaldav. IREN peab ERSP-d erakonna eelkäijaks ja on selle kunagise esimehe, praeguse IRL liikme Lagle Parekiga suhtluses. Teadmine, et nende erakonnas on olnud naine erakonna esimeheks ja siseministriks, on innustanud IREN-i naisi.

Intervjuudest selgus, et kandideerimise rahastamisel puudub kõigis neljas erakonnas erakonna eriline ja otsene toetus naistele. Erakonnad rahastavad kampaaniaid lähtudes kandidaadi paigutusest nimekirjas. Kaudselt saavad naiskogud toetada naiste valimiskampaaniaid koolituste ja ürituste läbiviimisega. Erakondade naiskogud paigutan intervjuudest saadud andmete põhjal nende poliitilise aktiivsuse alusel pingeritta alates aktiivsemast: Kadri (SDE), IREN (IRL), KENA (KE), NaiRe (RE). Pingerea koostamisel lähtusin organisatsioonist (MTÜ või erakonna kogu), organisatsiooni koostööst naiste organisatsioonidega Euroopas ja maailmas; naiskogu tööst piirkondades; ettepanekute tegemisest erakonna juhatusele ja suhtumisest võrdõiguslikkuse temadesse.

3. JÄRELDUSED

Eesti neli suuremat erakonda on erinevad nii erakonnast Riigikogusse valitud naiste arvu poolest, nii nimekirjades kandideerinud naiste arvu poolest kui ka naiste positsioonidelt nimekirjades. Nõrgemaid strateegiaid, mida on erakondadel võimalik kasutada, kasutavad Eesti poliitikas peamiselt nende naiskogud. Nii võrdõiguslikkusele suunatud poliitilist konsensuslikku retoorikat (nt. Koostöö memorandum, Naiste kongress jms), nii võrdsete võimaluste loomist kandideerimisel koolituste abil kui ka kaudselt naiste kampaaniaid toetades. Erakondade programmides punkti, mis käsitleks võrdõiguslikkust ei ole. Vaid SDE-l on võrdõiguslikkus alapunktina programmis lahti kirjutatud. Naiskogud (va NaiRe) kasutavad lisaks erakonna toetusele fondide toetusi, kuna nad on MTÜ-d. Valikueelseid — nimekirjade koostamise kvoote ei ole naiskogude võimuses erakonnas kehtestada, küll aga tehakse oma erakondade juhatustele sellesuunalisi ettepanekuid (Kadri; IREN).

Eelisvõimaluste loomist naistele kasutab Keskerakond, kes on erakonna siseselt kokku leppinud tõmbliku süsteemi kasutamise ja see toimib, kuna palju piirkondade juhid on naised. Erakonnas kehtestatud vabatahtlikud, kuid bürokraatlikud ja kindlad reeglid on naistele abiks (Thames 2010) Erakonna meedias saavad kõik võrdselt sõna. Naiskogu rahastus ja sellega seotud töö piirkondades võiks parem olla.

Erakonna nimekirjade koostamisel ei oma alati tähtsust see, kui naisi on juhatuses rohkem, sest osa erakondi järjestavad nimekirjad sisevalimistel. Naiste suurem osakaal juhatuses võib aga suurendada erakonna naiskogu rahastust ja mõju, aidates kaasa võrdsete võimaluste loomisele kandideerimisel. SDE fraktsiooni nõunik näeb alternatiivina valimiskvootidele, et erakondade juhatustes, valitavatel ametikohtadel võiks naisi olla kokkuleppeliselt 40%.

Pürgijate teekond algab tavaliselt kohalikul tasandil. Seal on tugev konkurents. Eestis on palju KOV

juhte: vallavanemaid ja volikogu esimehi, kuid naised on nende hulgas väga vähe. Eesti naistel napib enesekindlust. Lahenduseks pakkus SDE erakonnasisene uuring, et naistel võiks olla mentor kõrval, kes oleks esimeste sammude juures julgustaja. Kuid erakondade piirkondlikud uksehoidjad (*party gatekeepers*) võiksid olla ise naised toetavad ja nõ mentorid (Cheng, Tavits 2011, 467). Kui naine näeb, et ta ei ole poliitikas oodatud, siis ta loobub kas pere või ametialase karjääri kasuks, selgub intervjuudest.

Juhtumi analüüs kinnitab teooriat, et vasakerakonnad toetavad rohkem naisi kui konservatiivsed erakonnad. Reformierakonna vastajad (aga ka üks meesvastaja SDE-st) näiteks nägi tekkinud olukorras valijate stereotüüpseid hoiakuid, juba lapseas kodust omandatud poliitilist kultuuri. Reformierakond ei näe otsest vajadust sekkuda erakonna siseselt, jättes probleemi poliitikavälisele organisatsioonidele (näit. haridusasutused) lahendada. Konservatiivne IRL omab koolituskeskust Pro Patria ja nende naiskogu IREN on innukas naiste koolitaja nii piirkonna kui tipptasemel. Kui alates 2014.a. märtsist konservatiivne Reformierakond oli valitsuskoalitsioonis vasakpoolse erakonnaga määras Reformierakond täiendavalt 2 naist ministriteks (2 olid juba varem) ja SDE omalt poolt 2 naist ministriteks, mõlemad erakonnad andsid sellega valijatele signaali, et naised võib usaldada. Kahjuks oli see olukord valitsuses marginaalne.

Naiskogude tegevuse aktiivsus mõjutab naiste osakaalu Eesti poliitikas, sest naiskogu saab toetada ja julgustada naiskandidaate juba varasematel värbamisprotsessi etappidel, piirkondades. Eriti toetav on, kui kõrgel positsioonil naispoliitik osaleb piirkondlikus naiskogu töös näiteks „Kolmapäeva klubi“ vedamine Pärnu piirkonnas Kadri Simsoni poolt.

Naiste positiivne diskrimineerimine toob kaasa erinevate naiste sotsiaalsete gruppide, rahvusvähemuste ja uute tulijate edukama esindatuse (Cewlis 2014). Kui erakonnas on kindlad reeglid nimekirjade koostamisel (nt. tõmbluku süsteem Keskerakonnal), siis naised võivad sellest. Eesti suuremate erakondade naiskogud on suutnud erakondade heakskiitmisel ühiselt alla kirjutada tõmbluku kasutamise koostöömemorandumile. Nüüd on vaja et allakirjutanud erakonnad seda memorandumit vähemalt üldnimekirjade koostamisel ka rakendaks. Kinnise nimekirja korral võtab partei endale vastutuse kandidaatide valituks osutumisel, (Farrell 2001) seega kinniste üldnimekirjade tõmbluku alusel reastamine annaks kiire tulemuse.

Tõmbluku süsteem on kvoot, mis on teoreetiliselt sooliselt neutraalne: ei ole nõutud naiste erilist

väljatoomist vaid lihtsalt mees-naine- mees- naine vaheldumisi nimekirjade koostamist. Praktikas ei ole see piirkondade avatud nimekirjade juures sooliselt neutraalne, kuna naisi ei ole nimekirjades 50%., sageli ei ole isegi 30%.

Teema käsitlusel kohtasin palju segadusttekitavat retoorikat. Näiteks, et “naised ei vali naisi“. Osalt on see muidugi õige, kuid proportsionaalse valimissüsteemi juures on Eestis 12 valimisringkonda.²³ Valija saab valida peamiselt parteid. Ta saab valida erakonna, kes peab lugu naiskandidaatidest, kuid ei saa alati valida just endale kõige meelepärasemat (nais)kandidaati. „Võrdõiguslikkuse teemaga peaksid tegelema ka mehed, siis oleks sellel rohkem kaalu.“ Võrdõiguslikkuse temaatikaga tegelevadki maailmas peamiselt naispoliitikud (Caul Kittilson 2011). „Eestis ei ole valimistel kinniseid nimekirju,“ kuigi on erakondade kinnised üldnimekirjad Riigikogu valimistel. Kvootidega seotud retoorika on omaette teema. Palju kasutatakse retoorilise võttena, et võrdõiguslikkust tuleb õppida maast-madalast ning suunatakse sellega teema isiku tasandile — poliitika sfäärist välja (Magnusson 2000)

Järgnevate uuringute üks teema võiks olla võrdõiguslikkuse teemasid puudutava Eesti erakondade ja ka meedia retoorika tundmaõppimine ja liigitamine. Kuna intervjuudest selgus ringkondade tasandi olulisus, on vaja edaspidi põhjalikumalt uurida valimisringkondade tasandit, ringkondade nimekirjade koostajaid – „uksehoidjaid“.

---

²³ Eesti Vabariigi Riigikogu valimisseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/30593>

3.1 Poliitikasoovitused

Võrdõiguslikkus ja demokraatia Eestis suureneksid, kui poliitilise võimu juures oleks rohkem naisi. „Rohkem naisi Eesti poliitikas aitaks kaasa soolist võrdõiguslikkust toetavate hoiakute kasvatamisele terves ühiskonnas“ (Saarts 2015).

Poliitikasoovitused erakondadele, mis põhinevad politoloogi juhtnõorele: „Oleks vaja erakondadesiselt suuremat survet ja probleemi teadvustamist“ (Saarts 2015):

- Väljendada programmides selgesõnaliselt toetust võrdõiguslikkuse põhimõtetele;
- Kaasata ja tutvustada naisi piirkondades;
- Paigutada naisi ringkondade valimisnimekirjadesse vähemalt 30% nimekirjast.

Poliitikasoovitused valimissüsteemi kohta Riigikogule:

- Kuna Riigikogu valimistel on endiselt ka erakondade kinnised nimekirjad, mille kaudu jagatavate mandaatide osatähtsus on peale 2002 a. valimisseaduse muudatust küll vähenenud, kuid püsib siiski vähemalt 20% juures, oleks mõeldav nõuda riigieelarvest toetust saavatelt erakondadelt üldnimekirjade esikümnesse (või esimese 20 hulka) naiste paigutamist tõmbluku süsteemis. Sellega võtaksid erakonnad vastutuse naiste valituks osutumise eest.
- Valimisseadust mitte muuta üldnimekirjade kaotamise suunas, sellega väheneks naiste osakaal Riigikogus.

KOKKUVÕTE

Eesti nelja suurema erakonna mõju naiste esindatusele on erinev nii erakondadest Riigikogusse valitud naiste arvu poolest kui naiskandidaatide arvu poolest nimekirjades, nagu ütleb Caul parteide kohta (Caul 1999) Ka Eestis kehtib nagu mujal maailmas kehtib, et vasakpoolsed parteid soodustavad rohkem naiste esindatust parlamendis, konservatiivsed parteid vähem või üldse mitte. Erakonnad rakendavad naiste esindatuse suurendamiseks kolme liiki strateegiaid (Lovenduski, Norris 1993; Norris 2004):

- retoorilist,
- võrdsete võimaluste loomist kandideerimisel
- eelisvõimaluste loomist naistele e. naiste positiivset diskrimineerimist.

Rohkem naisi Eesti poliitikas aitaks kaasa soolist võrdõiguslikkust toetavate hoiakute kasvatamisele terves ühiskonnas (Saarts 2015). Erakondadel on oluline roll võrdõiguslikkuse edendamisel.

Eesti 2011.a Riigikogus esindatud nelja erakonna naised kirjutasid 2012.a. alla koostöömemorandumile, millega sooviti suurendada naiste osakaalu Riigikogus ja millega erakonnad soostusid kasutama valimisnimekirjades tõmbluku süsteemi.

Tõmbluku süsteem on kvoot, mis on teoreetiliselt sooliselt neutraalne: ei ole nõutud naiste erilist väljatoomist vaid lihtsalt mees-naine- mees- naine vaheldumisi nimekirjade koostamist. Praktikas ei ole tõmblukk piirkondade avatud nimekirjade juures sooliselt neutraalne, kuna naisi ei ole nimekirjades 50%, sageli ei ole isegi 30% ja sooline neutraalsus kaob ära.

Kui üldnimekirjade koostamisel hakkaksid kõik erakonnad tõmbluku kvooti kasutama ja sellega uusi poliitikasse tulijaid – naisi soosima, oleks juba ainult selle meetme tõttu naiste osakaal Riigikogus suurem. Riigieelarvest rahastatavad erakonnad võiksid olla võrdõiguslikkust soosivamad. Kuna 2015.a. on Riigikogusse valitud uusi parteisid ja võib juhtuda, et soovitakse muuta ka valimisseadust, siis naiste poliitilist esindatust tähtsaks pidades ja võrdõiguslikku hoiakut Eestis tugevdada tahtes ei tohiks kaotada üldriiklikke kinnisi valimisnimekirju. Pigem võiks nende

osakaalu suurendada (Saarts 2015), tingimusel et erakonnad natuke loovutavad oma sisedemokraatiat ja seavad eesmärgiks naiste parema esindatuse Riigikogus.

Keskerakond kasutab ainsa erakonnana vabatahtlikku tõmbluku kvooti ja seda ka piirkondades. Piirkondades on Keskerakonnal naisjuhte. SDE-l on nimekirjades suur naiste osakaal ja käsitletakse võrdõiguslikkuse teemasid kuigi naiste kandideerimise efektiivsus on madalam kui nt Keskerakonnal annab see võimaluse paremaks tõmbluku süsteemi kasutamiseks ja naiste kasvamiseks tipp-poliitikuteks. IRL-i naiskogu paistab silma koolituste ja naiste võrgustike loomisega. IRL naisi eriliselt ei soosi, erakonna häälekandjas on toimetajateks mehed ja artiklid kajastavad ülekaalukalt meespoliitikute tegemisi. Naiskogu tehtud ettepanekuid nimekirjade koostamiseks 2+1 (kaks meest+ üks naine nimekirjas) meetodil ei võetud kasutusele. Reformierakond ei pea naiste esindatuse suurendamist oluliseks, kuid ei tee naistele ka takistusi. Reformierakonna naiskogu on resoluutselt kvootide vastu. Loodetakse piirkondade naiskogude aktiivsusele, et need tooksid kohalikke naisi poliitikasse. Uurimisest nähtub, et töö piirkondades ja piirkondade „uksehoidjate“ naistesse suhtumise parandamine on oluline, et uusi naisi poliitikasse tuua.

Kandideerimise rahastamisel puudub kõikides erakondades otsene toetus naistele. Kaudne kampaaniate toetus käib läbi naiskogude, kes saavad korraldada koolitusi ja üritusi. Palju kasutatakse retoorikat, mis viib teema poliitikasfäärist välja. Hoiakutel üleüldiselt ei olda vastu naiste esindatusele, kuid endiselt loodetakse, et olukord paraneb iseenesest, kuna ühiskonna hoiak on muutunud. Kõik erakonnad ei pea oluliseks naisi võrdselt meestega valijatele tutvustada. Naiskogude liikmed, kes suhtlevad rahvusvaheliste ja Euroopa (sh Ida-Euroopa) naisorganisatsioonidega, on rohkem kvootide pooldajad, sest ka mitmed Ida-Euroopa riigid rakendavad valikueelseid kvote. Eesti paistab Euroopa taustal konservatiivne, ei pea oluliseks, et riik oleks tasakaalus.

2015 a valimistulemused on küll paremad (24 naist) kui 2011 valimistel naiste esindatuse osas (20 naist) kuid ka 2007 a oli Riigikogus 6 erakonda ja 24 valituks osutunud naist 101st saadikust. See tähendab, et probleem püsib ja sellega tuleb tegeleda.

SUMMARY

The title of master's thesis is: „The Strategies of Political Parties for Increasing Women's Representation in Estonian Parliament.“ Women's representation in the Riigikogu is low, floating at around 20%. A theoretically proven and recommended by the United Nations critical mass of women is 30%. The EU has set a target of women's representation in parliaments to 40%, as is the reality in the Nordic countries today. The aim of this study is to identify the differences between the four largest political parties in increasing women's representation in the Riigikogu. The author compared the data of the candidates and the gender of the elected candidates of the four political parties since the 2003 elections. In 2002 important changes in the electoral law were introduced, i.e. the number of candidates allowed to be set up for the elections was determined and the share of district mandates was increased. It can be concluded from the quantitative analysis that the investigated parties differ significantly as to the number of women elected to the Riigikogu, the number of women in the election list and the position of women in the lists (Caul 1999).

The question under research is whether and how the political parties represented in the Riigikogu enhance or inhibit female representation in the Riigikogu and what strategies the parties implement. In order to achieve gender equality in political representation the following three types of strategies (Lovenduski and Norris 1993, 8; Norris 2004,190) are pointed out:

- Rhetorical,
- Equal opportunity policies
- Positive action policies, the so-called „positive discrimination“

Rhetorical strategy is more important if it is reflected in the party's programme. Rhetorical strategies are the weakest of the three strategies. Equal opportunity strategy is aimed at creating equal opportunities for female candidates to provide women's benefit in electoral campaigning. The strategy consists of various measures, such as communication training, including training in public speaking, campaigning, networking, using media in campaigns. This strategy also includes financial support for female candidates in the campaign. Equal opportunity strategies can be gender-neutral in design (Norris 2004, 191). Strategy positive action policies, the so-called „positive discrimination“ is directly aimed at increasing the representation of women in elected bodies and can be summed up in a word "quotas". Quotas types are either legal or party voluntary quotas. Empirical part of the research is focused on the voluntary party quotas, in particular, on the zipper system, on the use of which the following four parties - the Centre Party, the Reform Party, Pro Patria and Res Publica Union and the Social Democratic Party - have agreed in the memorandum signed in 2012. Since women in Estonian party lists are in minority – an average of less than 30%, the implementation of the zipper system becomes questionable for the conservative parties, since this would no longer be gender-neutral.

The conclusion of this work is that all political parties studied in 2014 are implementing, to some extent, a gender-equal representation assurance strategies. Conservative political parties, such as the Reform Party and the IRL, implement them less than the left parties: the Centre Party and the Social Democratic Party. If all political parties used the zipper system when drawing up their election lists, as does the Central Party, women's representation in the Riigikogu would increase. Those in the top ten in closed common lists can have additional advantage if they are elected. Creating equal opportunities while drawing up a common list through the implementation of a zipper system could be written into the electoral law – until all Estonian political parties are ready to implement it on a voluntary basis.

Closed lists of political parties are the main agents, which help women get elected - if the parties so wish. A political recommendation to the Riigikogu is the following: not to abolish common lists for parties since this would result in lower representation of women. A suggestion for political parties

is: the use of zipper method in common lists and, if the parties do not agree to do so, it should be considered changing the electoral law so that the parties funded from the state budget have to implement gender-balanced representation in common lists. A recommendation for parties is to expressly point out gender equality objectives also in their programmes. Women's increased representation in the parliament would strengthen attitudes supporting equality in the entire society and improve democracy.

KASUTATUD KIRJANDUS

Raamatud ja teadusartiklid

- Amy, D. J. (2000) *Behind the Ballot Box: A Citizen Guide to Voting Systems*. Westport: Greenwood Publishing Group.
- Bystydzienski J.M. (1995) *Women in Electoral Politics: Lessons from Norway*. Westport: Greenwood Publishing Group.
- Caul, M. (1999) „Women’s Representation in Parliament. The Role of Political Parties.“ *Party Politics*, Vol. 5, No.1, 79-98
- Caul Kittilson, M. (2006) *Challenging Parties, Changing parliaments: Women and Elected Office in Contemporary Western Europe*. Columbus: Ohio State University Press.
- Caul Kittilson, M. (2011) “Women, parties and platforms in postindustrial democracies.“ *Party Politics*, Vol. 17, No.1, 66-92
- Celis, K.and S. Erzeel, L. Mügge, A. Damstra (2014) “Quotas and intersectionality: Ethnicity and gender in candidate selection." *International Political Science Review*, Vol. 35, No.1, 41-54
- Cheng, C. and M.Tavits (2011) “Informal Influences in Selecting Female Political Candidates.“ *Political Research Quarterly*, Vol. 64, No.2, 460-471
- Dahlerup (2006): *Women, Quotas and Politics*. London: Routledge
- Dalton, R.J. (2000) “Citizen Attitudes and Political Behavior.“ *Comparative Political Studies*, Vol. 33, No. 6-7, 912-940
- Davidson-Schmich, L. K. (2006) “Implementation of Political Party Gender Quotas. Evidence from the German Länder 1990-2000.“ *Party Politics*, Vol.12, No. 2, 211-232
- Diamond, L. (1999) *Developing Democracy: Toward Consolidation*. Baltimore: John Hopkins

- University Press.
- Diamond, L. and R. Gunther (2001) *Political Parties and Democracy*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Dubrow, J.K. (2011) "The importance of party ideology: Explaining parliamentary support for political party gender quotas in Eastern Europe." *Party Politics*, Vol. 17 No. 5, 561-579
- Farrell, D.M. (2001) *Electoral Systems. A Comparative Introduction*. New York: Palgrave.
- Galligan, Y. (2007) "Gender and Political Representation: Current Empirical Perspectives." *International Political Science Review*, Vol. 28, No. 5, 557-570
- Game, C. (2009) "Twenty-nine per cent Women Councillors after a mere 100 Years: Isn't it Time to Look Seriously at Electoral Quotas?" *Public Policy and Administration*, Vol. 24, No. 2, 153-174
- Fortin-Rittberger, J. (2014) "Do Electoral Rules Matter? Explaining National Differences in Women's Representation in the European Parliament." *European Union Politics*, Vol. 15, No. 4, 496-520
- Howell, S. E., Oiler, W. S. (1981) "Campaign activities and local election outcomes." *Social Science Quarterly*. Vol. 62, No. 1, 151-160
- Inglehart, R. and P. Norris (2003), *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jalusic, V. (2002) "Between the Social and the Political: Feminism, Citizenship and the Possibilities of an Arendtian Perspective in Eastern Europe." *European Journal of Women's Studies*, Vol. 9, No. 2, 103-122
- Krook, M. L. (2009) *Quotas for Women in Politics: Gender and Candidate Selection Reform Worldwide*. Oxford: Oxford University Press.
- Krook, M. L. (2014) "Electoral Gender Quotas: A Conceptual Analysis." *Comparative Political Studies*, Vol. 47, No. 9, 1268-1293
- Lijphart, A. (1999) *Patterns of Democracy. Government Forms and Performances in Thirty-Six Countries*. New Haven: Yale University Press.
- Lovenduski, J. and P. Norris (1993) *Gender and Party Politics*. London: Sage Publications Ltd.
- Magnusson, E. (2000) "Party-political rhetoric on gender equality in Sweden: The uses of uniformity

- and heterogeneity.” *NORA- Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, Vol. 8, No. 2, 78-92
- Matland R. and K. A. Montgomery (2003) *Women`s Access to Political Power in Post-Communist Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Meier, P. and E. Lombardo (2013) “Gender Quotas, Gender Mainstreaming and Gender Relations in Politics.” *Political Science*, Vol. 65, No.1, 46-62
- Miles, M.B. and A.M. Huberman (1994) *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods*. London: Sage Publications.
- Norris, P. (2004) *Electoral Engineering: Voting Rules and political Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Paxton, P. and S. Kunovich and M. Hughes (2007) “Gender in Politics.” *Annual Review of Sociology*, Vol.33, 263-284
- Platenga, J. and C. Remery, H. Figueiredo, M. Smith (2009) “Towards a European Union Gender Equality Index” . *Journal of European Social Policy*, Vol. 19, No.1, 19-33
- Phillips, A. (1998) *The Politics on Presence*. Oxford: Oxford University Press, elektrooniline reproduktsioon kättesaadav http://www.ester.ee/record=b2531245*est, 20 veebruar 2015
- Reynolds, A. (1999) “Women in the legislatures and executives of the world: knocking at the highest glass ceiling.” *World Politics*. Vol. 51, No. 4, 547-572
- Reynolds, S. (2002) “Lateness, Amnesia and Unfinished Business: Gender and Democracy in Twentieth-Century Europe.” *European History Quarterly*, Vol. 32, No. 1, 85-109
- Ruedin, D. (2013) *Why Aren't They There?: The Political Representation of Women, Ethnic Groups and Issue Positions in Legislatures*. Essex: ECPR Press.
- Soós, G. and V. Zentai (2005) *Faces of Local Democracy*. Budapest: Open Society Institute.
- Thames, F.C. and M.S. Williams (2010) “Incentives for Personal Votes and Women’s Representation in Legislatures.” *Comparative Political Studies*, Vol. 43, No. 12, 1575-1600
- Tripp A.M. and A. Kang (2008) “The Global Impact of Quotas: On the Fast Track to Increased Female Legislative Representation.” *Comparative Political Studies*, Vol. 41, No.3, 338-361
- Yin, R.K. (2002) *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Dokumendid ja seadused

Eesti Vabariigi Riigikogu valimisseadus (RT I, 12.07.2014, 124) § 6; § 29, lõige 1,2,3,7, § 62

Pekingi deklaratsioon IV ptk, osa G, punkt 182,192 Kättesaadav
<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>, 10 märts 2014

Euroopa Parlamendi 13. märtsi 2012. aasta resolutsioon naiste osalemise kohta poliitiliste otsuste tegemisel, kvaliteedi ja võrdõiguslikkuse kohta (2011/2295(INI)), lõik K, M; punkt 2, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19, 24

Koostöömemorandum (2012),algatatud EENA poolt, 9.november Kättesaadav: http://bpw-estonia.ee/admin/upload/koost%C3%B6%20C3%B6memorandum%209_11_2012.jpg,
10.detsember 2013

Ajaleheartiklid:

Allik, M. (2010) „Millal naised poliitikast kaovad?“ Marling.R., Järviste,L., Sander. K. (toim) *Teel tasakaalustatud ühiskonda. Naised ja mehed Eestis II*.-Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium, 138-149

Iva, K. (2014) “Valijad hindavad naisi erakondadest kõrgemalt.“ *epl.ee*, 29.november, Kättesaadav:
<http://epl.delfi.ee/news/arvamus/kaia-iva-valijad-hindavad-naisi-erakondadest-korgemalt?id=70252983>, 10. märts 2014

Saarts. T.(2015) Naiskandidaadid valimisnimekirjades: politoloogi kommentaar. Ettekanne projekti „Riigikogu valimised 2015. Valimisnimekirjad- ja platvormid soolise võrdõiguslikkuse pilgu läbi“ esitlusel, Tallinn 13.02.2015 – Kättesaadav http://www.vordoigusvolinik.ee/wp-content/uploads/2015/02/Saarts_13.02.2015.pdf, 10.mai 2015

Semper M.-L. (2013) „Kas kandidaadil on sugu?“ *Eesti Päevaleht*, 4.oktoober, nr 193, 12.

Toomla, R. (2007) „Riigikogu valimised – võrdluses maailma ja lähinaabritega“ *Riigikogu Toimetised*, Nr.15, 40-46

Uusma, H., Aavik, K. (2014) „ Hoiakud naiste ja meeste osaluse suhtes poliitilistes esinduskogudes.“ Roosalu, T. (toim) *Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2013. Artiklite kogumik*. Sotsiaalministeeriumi toimetised nr.3, 89-92

Veebiallikad:

- Allik, M. (2015) „Naiskandidaadid ja valimisnimekirjad, Riigikogu valimised 2015“.–
Kättesaadav http://www.vordoigusvolinik.ee/wp-content/uploads/2015/02/Riigikogu_valimisnimekirjad_2015.pdf, 10. märts 2015
- Biin, H. (2004) Women's Presence in Estonian Parliament, the Influence of Political Parties ,
Central European University, master thesis. – Kättesaadav:
<http://www.enut.ee/enut.php?id=45&uid=76>, 10.märts 2015
- EIGE, Gender Equality Index, Estonia – Kättesaadav: <http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index#/?country=EE>, 10. november 2014
- Euroopa Rahvapartei (2013) Sooline võrdõiguslikkus. – Kättesaadav:
<http://www.eppgroup.eu/et/topic/Gender-equality>, 15. november 2014
- Global Database of Quotas for Women. – Kättesaadav:
<http://www.quotaproject.org/uid/countryview.cfm?country=197>, 10. mai 2015
- IRL. Eestseisus.– Kättesaadav: //www.irl.ee/meie-inimesed/eestseisus, 30.november 2014
- IRL Valimised 2015. Programm – Kättesaadav: <http://www.irl.ee/mida-me-teeme/irli-programm-2015>, 20.veebruar, 2015
- Keskerakond, Juhatus. – Kättesaadav: <http://www.keskerakond.ee/erakond/juhatus>, 30. November 2014
- Keskerakond, Programm – Kättesaadav: <http://www.keskerakond.ee/erakond/programm>, 10. jaanuar 2015
- Reformierakond, Juhatus. – Kättesaadav: <http://www.reform.ee/juhatus>, 30. november 2014
- Reformierakond, Programm – Kättesaadav: <http://www.reform.ee/programm>, 10. jaanuar 2015
- SDE, Programm – Kättesaadav : <http://www.sotsdem.ee/wp-content/uploads/2011/02/SDE-programm.pdf>, 10. Jaanuar 2015
- SDE, Juhatus. – Kättesaadav: <http://www.sotsdem.ee/erakonnast/juhatus>, 10. jaanuar 2015
- SDE, Ajalugu. – Kättesaadav: <http://www.sotsdem.ee/maailmavaade/ajalugu/>, 10. Jaanuar 2015
- Vabariigi Valimiskomisjon (2003) Riigikogu valimised. Statistika. – Kättesaadav:
<http://vvk.ee/varasemad/?v=r03> , 10. jaanuar 2014
- Vabariigi Valimiskomisjon (2007) Riigikogu valimised. Statistika. – Kättesaadav:
<http://vvk.ee/varasemad/?v=r07/> , 10. jaanuar 2014

Vabariigi Valimiskomisjon (2011) Riigikogu valimised. Kandidateerimise statistika. – Kättesaadav:

<http://www.vvk.ee/riigikogu-valimised-2011/statistika-2011/kandidateerimise-statistika-2/>,
03.detsember 2013

Vabariigi Valimiskomisjon (2011) Riigikogu valimised. Valituks osutunute statistika. – Kättesaadav

<http://www.vvk.ee/riigikogu-valimised-2011/statistika-2011/valituks-osutunute-statistika/>,
03. detsember 2013

Vabariigi Valimiskomisjon (2011) Riigikogu valimised. Mandaatide omandamise viis. –

Kättesaadav: http://www.vvk.ee/varasemad/rk2011/mandate_acquisition.html, 20.aprill 2014

Vabariigi Valimiskomisjon (2015) Valitud Riigikogu liikmed. – Kättesaadav:

<http://rk2015.vvk.ee/elected-members.html>, 15.märts 2015

Lisa 1

Tabel 2

Valituks saanute sooline statistika aastatel 2003-2015 toimunud Riigikogu valimistel

	2003		2007		2011		2015	
	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi
Reformierakond	16(84%)	3(16%)	26(84%)	5(16%)	28(84,8%)	515,2%)	21 (70%)	9 (30%)
Keskerakond	21(75%)	7(25%)	19(66%)	10(34%)	19 (73,1%)	726,9%)	20 (74%)	7 (26%)
IRL *	30(85,7%)	5(14,3%)	17(89%)	2(11%)	19(82,6%)	4(17,4%)	12 (86%)	2 (14%)
SDE**	4(67%)	2(33%)	7(70%)	3(30%)	15(78,9%)	4(21,1%)	12 (80%)	3 (20%)
Uuritavad kokku	71(70,3%)	17(16,8%)	69(68,3%)	20(19,8%)	81(80,2%)	2019,8%)	65(64,4%)	21(20,8%)
Uuritavate osakaal	87.1%		88,10%		100%		85,10%	
Vabaerakond							5 (62,5%)	3 (37,5%)
EKRE							7 (100%)	0(0%)
Rohelised			5(83%)	1(17%)				
Rahvaliit***	11(85%)	2(15%)	3(50%)	3(50%)				
Kõik kokku	82(81,2%)	19(18,8%)	77(76,2%)	24(23,8%)	81(80,2%)	20(19,8%)	77(76,2%)	24(23,8%)

* 2003.a. olid Isamaaliit ja Res Publica eraldi erakonnad, tabelis on 2003.a. tulemused kokku liidetud

** 2003.a. kandis erakond nime Mõõdukad

***Rahvaliit on formeerinud EKRE-ks.

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon – Kättesaadav: <http://www.vvk.ee/arhiiv/riigikogu-valimised/>

Võitnud nimekirjades kandideerinud mehed ja naised 2003-2015 toimunud RK valimistel

Aasta	2003		2007		2011		2015	
Kandidaadid	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi	Mehi	Naisi
Reformierakond	108(86%)	17(14%)	102(82%)	23(18%)	100(80%)	25 (20%)	94 (76%)	30(24%)
Keskerakond	100(80%)	25(20%)	98 (78%)	27(22%)	91 (73%)	34 (27%)	90 (72%)	35(28%)
IRL *			104(83%)	21(17%)	107(86%)	18 (14%)	95 (76%)	30(24%)
Isamaaliit	104(83%)	21(17%)						
Res Publica	97 (78%)	28(22%)						
SDE**	93 (74%)	32(26%)	77 (62%)	48(38%)	82 (66%)	43(34%)	79(63%)	46(37%)
Vabaerakond							97 (78%)	28(22%)
EKRE							92(74%)	33(26%)
Rohelised			88(70%)	37(30%)				
Rahvaliid***	95(76%)	30(24%)	93(74%)	32(26%)				

* 2003.a. olid Isamaaliit ja Res Publica eraldi erakonnad

** 2003.a. kandis erakond nime Mõõdukad

***Rahvaliid on formeerinud EKRE-ks.

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon – Kättesaadav: <http://vvk.ee/arhiiv/riigikogu-valimised/>

Võrdlusarvu alusel jaotatud 2011.a. Riigikogu kompensatsioonimandaadid erakondade lõikes

Jrk.nr.	Erakond	Mees	Naine
1	Keskerakond	Kalev Kallo	
2	Keskerakond		Inara Luigas
3	Keskerakond		Ester Tuiksoo
4	Keskerakond	Priit Toobal	
5	Keskerakond	Vladimir Velman	
6	Reformierakond	Peep Aru	
7	Reformierakond	Lauri Luik	
8	Reformierakond	Kalev Lillo	
9	Reformierakond	Meelis Mälberg	
10	Reformierakond	Arto Aas	
11	Reformierakond	Remo Holsmer	
12	Reformierakond	Tõnis Kõiv	
13	SDE	Rannar Vassiljev	
14	SDE	Jaak Allik	
15	SDE	Kajar Lember	
16	SDE	Kalev Kotkas	
17	IRL	Siim V. Kiisler	
18	IRL	Toomas Tõniste	
19	IRL	Indrek Raudne	

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon (2011) Riigikogu valimised. Mandaatide omandamise viis. – Kättesaadav:

http://www.vvk.ee/varasemad/rk2011/mandate_acquisition.html

Lisa 4

Valim

A. Eesti Reformierakond

- 1) Peasekretär, meesvastaja
- 2) Riigikogu liige, NaiRe esinaine kuni 14.märts 2014
- 3) Riigikogu liige, NaiRe esinaine alates 15.märts 2014, erakonna juhatuse liige
- 4) Viljandimaa piirkonna NaiRe juhatuse esinaine

B. Eesti Keskerakond

- 1) Peasekretär, Riigikogu liige, erakonna juhatuse liige, meesvastaja
- 2) Riigikogu liige, naisvastaja
- 3) Naiskogu KENA esinaine

C. Erakond Isamaa ja Res Publica Liit

- 1) Riigikogu liige, naisvastaja, eestseisuse liige
- 2) Riigikogu liige, IREN esinaine, eestseisuse liige
- 3) Naiskogu IREN aseesimees, erakonna volikogu liige, naisvastaja

D. Sotsiaaldemokraatlik Erakond

- 1) Peasekretär, Riigikogu liige, erakonna juhatuse liige, meesvastaja
- 2) Riigikogu liige, erakonna juhatuse liige, meesvastaja
- 3) Naiskogu Kadri president, erakonna juhatuse liige, naisvastaja
- 4) Riigikogu Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nõunik, naisvastaja

Intervjuud viis läbi töö autor.

Lisa 5

Küsimustik

1) Mis te arvate, kui suur osa on naiste iseenda tuntuusel ja aktiivsusel saada kandideerides valituks? Kui suur osa kandidaatide valikul on valijate harjumuslikel stereotüüpidel–ja kui suur osa on valimisnimekirjade koostajatel?

2) On teada, et naised paigutatakse Eesti erakondade valimisnimekirjades üldiselt halvematele positsioonidele kui meeskandidaadid. Kuidas selline olukord tekib? Millest see tuleneb? Kas seda olukorda oleks vaja muuta? Kui jah, kuidas seda muuta saaks?

3) Eesti ühiskond ei ole valmis rakendama valimistel seaduslikke sookvoote. Kuid parteidel on alati võimalik rakendada oma vabatahtlikke kvoote, näiteks **tõmbliku meetodit**, kus meeskandidaat vaheldub nimekirjas naiskandidaadiga, nimekirjade koostamisel. Kas teie partei on valmis selliseks vabatahtlikuks kvoodiks, mis ei tulene seadustest?

4) Kuidas selgitate olukorda, et 2012.aasta novembris allkirjastasid EENA (Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon) ja 4 parlamendierakonda koostöömemorandumi, milles väljendati usku, et tõmbliku süsteemi kasutamine valimisnimekirjades kujuneb heaks tavaks juba järgmistel valimistel? Kas sellel leppel on mingi mõju või tähendus teie partei jaoks? Kas selle leppe elluviimise poole liikumine on leidnud kajastust partei koosolekutel, häälekandjas, nimekirjade koostamise aruteludel? Miks 2013. aasta KOV valimistel ei rakendatud seda täies mahus kõikide allakirjutanud osapoolte poolt?

5) Kas on lootust, et sellist koostöömemorandumit rakendatakse Eestis 2015.a. Riigikogu valimistel, kui kandidaadi asukoht nimekirjas on veelgi olulisem kui KOV valimistel?

6) Eesti naiste vähest esindatust poliitikas uurinud Mirjam Allik on leidnud, et Eestis on suurimaks takistuseks see, et naised ei kuulu parteide juhatustesse st. ei kuulu nimekirjade koostajate hulka ja et naistel on raske pääseda nimekirjade esinumbrite hulka. Kuidas selgitate olukorda, et Riigikogus esindatud parteid seavad valimisnimekirju koostades meeskandidaadid eelistatud olukorda. Kuidas

toimub teie parteis valimisnimekirjade koostamine?)Kes valivad kandidaadid, kes otsustavad ja kinnitavad kandidaatide järjestuse?) Kuipalju on teie parteis nimekirjade koostajate hulgas naisi?

7) Kas parteil on naiskandidaatidele motivatsioonimeetmeid valimiskampania rahastamisel? Kas kampaniate rahastamisel on selliseid soolisi meetmeid kaalutud? (nt rahaliselt või suuremal arvul jagatavate meenetega vms.). Kas erakonnas on läbi viidud naistele avaliku esinemise vms valimisteks olulisi koolitusi?

8) Parteidel on oma häälekandjad. Kas teie partei oma häälekandja kajastab meelsasti partei naisliikmete saavutusi, tegemisi? Tooge palun näiteid.

9) Miks on teie arvates naiskogud vajalikud? Kas neil on võimalus mõjutada parteipoliitikat? Kirjeldage palun oma partei naiskogu eesmärke, tegevust ja mõju.